

Περιεχόμενα

Βία και Νομιμότητα

Μπλανκισμός και Σοσιαλδημοκρατία

**Οργανωτικά ζητήματα της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας
(ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ Ή ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΣ;)**

Το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες και η ταξική πάλη

Βία και Νομιμότητα¹

Παρά πολλά ειπώθηκαν, τον τελευταίο καιρό, για την οριστική πια αδυναμία μας να χρησιμοποιήσουμε «επαναστατικά μέσα παλιού τύπου». Μα ποτέ δε μας είπαν τι εννοούν μ' αυτά τα μέσα, ούτε και με τι θα αντικαταστήσουν.

Έτσι, με την ευκαιρία της βελγικής μας ήττας², φέρνουν σε αντίθεση προς τα «επαναστατικά μέσα» - και πρώτα απ' όλα, προς τη βίαιη επανάσταση, προς τις μάχες των δρόμων -την καθημερινή οργάνωση και μόρφωση των μαζών. Αλλά είναι παράλογο να θέτουμε έτσι το ζήτημα, για τον απλούστατο λόγο ότι η οργάνωση και η μόρφωση από μόνες τους δεν είναι ακόμη αγώνας, παρά είναι απλά προπαρασκευαστικά μέσα για τον αγώνα, και σαν τέτοια, είναι απαραίτητα τόσο στην επανάσταση, όσο και σε κάθε άλλη μορφή του εργατικού αγώνα. Η οργάνωση και η μόρφωση, αυτές καθαυτές, δεν κάνουν περιττή την πολιτική πάλη, παρόμοια όπως η δημιουργία συνδικάτων και η είσπραξη των συνδρομών των μελών δεν κάνουν περιττούς τους αγώνες για το μεροκάματο ή τις απεργίες ...

... Στην απόφαση που πήραν μερικοί ν' αντικαταστήσουν μόνο με την κοινοβουλευτική δράση κάθε χρησιμοποίηση βίας στην προλεταριακή πάλη, το πιο παράξενο είναι η ιδέα ότι τάχα η επανάσταση μπορεί να γίνει αυθαίρετα. Ξεκινώντας από την αντίληψη αυτή, πιστεύουν ότι μπορούμε να κηρύξουμε ή να μην κηρύξουμε τις επαναστάσεις, να τις ετοιμάσουμε ή να τις αναβάλουμε, φθάνει μόνο να τις θεωρούμε ωφέλιμες ή περιττές ή βλαβερές, ότι αν θα γίνουν ή δε θα γίνουν επαναστάσεις στις καπιταλιστικές χώρες, εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από την πεποίθηση που θα επικρατεί στη σοσιαλδημοκρατία. Όσο περισσότερο η νομιμόφρονη θεωρία του σοσιαλισμού υποτιμάει τη δύναμη του εργατικού κόμματος σε άλλα ζητήματα, άλλο τόσο την υπερτιμάει σε τούτο το σημείο.

Η ιστορία όλων των επαναστάσεων που έγιναν στα περασμένα μας δείχνει ότι τα μεγάλα λαϊκά κινήματα δεν είναι καθόλου ένα αυθαίρετο και ενσυνείδητο δημιούργημα των λεγόμενων «αρχηγών» ή των «κομμάτων», καθώς φαντάζονται οι αστυνομικοί και οι επίσημοι αστοί ιστοριογράφοι, αλλά είναι αυθόρμητα κοινωνικά φαινόμενα, γεννημένα από μια δύναμη φυσική που πηγάζουν από τον ταξικό χαρακτήρα της σύγχρονης κοινωνίας. Η ανάπτυξη της σοσιαλδημοκρατίας σε τίποτε δεν άλλαξε τα πράγματα, και ο ρόλος της δεν είναι να χαράζει νόμους στην ιστορική εξέλιξη της πάλης των τάξεων, αλλά αντίθετα να μπαίνει στην υπηρεσία αυτών των νόμων, χρησιμοποιώντας τους για τους σοσιαλιστικούς σκοπούς. Αν η σοσιαλδημοκρατία αντιστεκόταν στις επαναστάσεις, που παρουσιάζονται σαν ιστορική ανάγκη, το μόνο αποτέλεσμα θα ήταν να μετατραπεί από εμπροσθοφυλακή σε οπισθοφυλακή, εμπόδιο ανίσχυρο στην πάλη των τάξεων. Μα η πάλη των τάξεων στο τέλος θα θριάμβευε είτε έτσι είτε αλλιώς, χωρίς τη σοσιαλδημοκρατία και, αν χρειαζόταν, ενάντια της.

Φτάνει να καταλάβουμε τα απλά αυτά πράγματα για να δούμε ότι το ζήτημα: επανάσταση ή νόμιμο πέρασμα στο σοσιαλισμό είναι καθαρά και κατά κύριο λόγο ζήτημα όχι σοσιαλδημοκρατικής τακτικής, αλλά ιστορικής εξέλιξης. Μ' άλλα λόγια, βγάζοντας την επανάσταση έξω απ' την ταξική πάλη του προλεταριάτου, οι οπορτουνιστές μας ισχυρίζονται, ούτε λίγο, ούτε πολύ, ότι η βία έπαψε να είναι ένας συντελεστής της νεώτερης ιστορίας.

Αυτό είναι το θεωρητικό βάθος του ζητήματος. Φτάνει να διατυπώσουμε μόνο την ιδέα αυτή, για να γίνει ολοφάνερος ο παραλογισμός της. Η βία, από τότε που εμφανίστηκε η «αστική νομιμότητα», ο κοινοβουλευτισμός, όχι μονάχα δεν έπαψε να παίζει έναν ιστορικό ρόλο, αλλά είναι και σήμερα επίσης, όπως και σε όλες τις προηγούμενες εποχές, η βάση της κυρίαρχης πολιτικής τάξης. Το καπιταλιστικό κράτος στο σύνολο του βασίζεται στη βία. Η στρατιωτική του οργάνωση είναι αυτή καθεαυτή μια χειροπιαστή απόδειξη. Ο οπορτουνιστικός δογματισμός πρέπει πραγματικά να έχει θαυματουργά χαρίσματα για να μην το βλέπει αυτό.

Μα είναι οι ίδιες ακόμη οι εκδηλώσεις της «νομιμότητας» που δίνουν αρκετές αποδείξεις

γι' αυτό. Ή καλύτερα: τι άλλο παρά βία είναι στην ουσία της η αστική νομιμότητα;

Όταν έναν «ελεύθερο πολίτη», παρά τη θέληση του, με τον εξαναγκασμό, τον κλείνει ένας άλλος πολίτης σ' ένα μέρος στενό και ακατοίκητο, κι όταν τον κρατάν εκεί πέρα κάμποσο καιρό - όλοι καταλαβαίνουν ότι αυτό είναι μια πράξη βίας. Μα από τη στιγμή που η ενέργεια αυτή θα γίνει δύναμη ενός ενιαίου βιβλίου, που λέγεται Ποινικός Νόμος, και το μέρος αυτό ονομαστεί «Πρωσική Βασιλική Φυλακή», μετατρέπεται αμέσως σε πράξη ειρηνικής νομιμότητας. Αν ένας άνθρωπος εξαναγκαστεί από ένα άλλο, παρά τη θέληση του, να σκοτώνει συστηματικά τους συνανθρώπους του, αυτό είναι πράξη βίας. Μα από τη στιγμή που αυτό θα ονομαστεί «στρατιωτική υπηρεσία», ο καλός πολίτης φαντάζεται ότι αναπνέει τον αέρα της ειρήνης και της νομιμότητας. Αν ένα πρόσωπο παρά τη θέληση του το στερήσουν άλλοι από ένα μέρος της ιδιοκτησίας του και του εισοδήματός του, κανένας δε θα διστάσει να πει ότι αυτό είναι μια πράξη βίας. Μα από τη στιγμή που αυτή η ληστεία θα ονομαστεί «είσπραξη άμεσων φόρων», πρόκειται μονάχα για εφαρμογή του νόμου.

Κοντολογίς, ό,τι παρουσιάζεται στα μάτια μας για αστική νομιμότητα δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η βία της κυρίαρχης τάξης ανυψωμένη εκ των προτέρων σ' επιτακτικό κανόνα. Από τη στιγμή που οι διάφορες πράξεις βίας καθορίστηκαν σαν υποχρεωτικός κανόνας, το πράγμα αντικαθρεπτίζεται από την ανάποδη στο κεφάλι των αστών νομομαθών, καθώς και στο κεφάλι των οπορτουνιστών σοσιαλιστών: η «έννομος» τάξη παρουσιάζεται σαν ένα ανεξάρτητο δημιουργήμα της «δικαιοσύνης» και η βία του κράτους σα μια απλή της συνεπεία, σα μια «κύρωση» των νόμων. Στην πραγματικότητα η αστική νομιμότητα (και ο κοινοβουλευτισμός σα νομιμότητα εν τω γίνεσθαι) είναι ίσα-ίσα μια ορισμένη μορφή, που παίρνει η πολιτική βία της αστικής τάξης, της βίας που πάλι φυτρώνει πάνω στο οικονομικό έδαφος της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

Έτσι λοιπόν βλέπουμε πως όλη η θεωρία του νομι-μόφρονος σοσιαλισμού είναι καθαρή φαντασιοκοπία. Ενώ οι άρχουσες τάξεις στηρίζονται σε κάθε τους ενέργεια στη βία, μόνο το προλεταριάτο θα έπρεπε να αρνηθεί από την αρχή και για πάντα τη χρησιμοποίηση της βίας στην πάλη του εναντίον αυτών των τάξεων. Ποιο λοιπόν τρομερό σπαθί θα χρησιμοποιήσει για να ανατρέψει τη βία που κυβερνάει; Την ίδια εκείνη νομιμότητα που δίνει στη βία της αστικής τάξης τη σφραγίδα του επιτακτικού και παντοδύναμου κοινωνικού κανόνα.

Το πεδίο της αστικής νομιμότητας, του κοινοβουλευτισμού είναι όχι μόνον πεδίο κυριαρχίας της καπιταλιστικής τάξης, μα και πεδίο μάχης που διασταυρώνονται οι ανταγωνισμοί μεταξύ προλεταριάτου και αστών. Μα όπως η «έννομος τάξις» δεν είναι για την αστική τάξη τίποτε άλλο παρά η έκφραση της δικής της βίας, έτσι και η κοινοβουλευτική πάλη για το προλεταριάτο δεν είναι τίποτε άλλο παρά η τάση του να ανεβάσει στην εξουσία τη δική του βία. Αν πίσω από τη νόμιμη και κοινοβουλευτική μας δράση δεν υπάρχει η βία της εργατικής τάξης, έτοιμη να μπει σ' ενέργεια μόλις χρειαστεί, η κοινοβουλευτική δράση της σοσιαλδημοκρατίας καταντάει παιχνίδι τόσο έξυπνο, όσο και το κουβάλημα νερού με το κόσκινο. Οι ερασιτέχνες του ρεαλισμού που δεν κουράζονται να φωνάζουν για τις «θετικές επιτυχίες» της κοινοβουλευτικής δράσης της σοσιαλδημοκρατίας, για να τις χρησιμοποιήσουν ως όπλα κατά της αναγκαιότητας και σκοπιμότητας της βίας στον εργατικό αγώνα, δε βλέπουν καθόλου ότι οι επιτυχίες αυτές και οι πιο ασήμαντες, δεν είναι παρά το αποτέλεσμα της αόρατης και λανθάνουσας δράσης της βίας.

Το ότι η βία πάντα βρίσκεται στη βάση της αστικής νομιμότητας, το βλέπουμε στις περιπέτειες της ίδιας της ιστορίας του κοινοβουλευτισμού. Η πρακτική πείρα αποδεικνύει ολοφάνερα πως: όταν οι κυρίαρχες τάξεις πεισθούν ότι οι βουλευτές μας δεν υποστηρίζονται από πλατιές λαϊκές μάζες, έτοιμες να δράσουν όταν χρειαστεί, ότι οι επαναστατικές κεφαλές και επαναστατικές γλώσσες δεν είναι ικανές ή δε θεωρούν καλό να βάλουν σε κίνηση, μόλις χρειαστεί, τις επαναστατικές γροθιές - τότε και ο ίδιος ο κοινοβουλευτισμός και όλη η περίφημη νομιμότητα θα εξαφανισθούν, αργά ή γρήγορα, ως βάση του πολιτικού αγώνα.

Ύστερα, η νομιμότητα αποδεικνύεται ότι είναι προϊόν του συσχετισμού των δυνάμεων των διαφόρων τάξεων που συγκρούονται, και ότι πάντα ταλαντεύεται. Η Βαυαρία, η Σαξονία, το Βέλγιο και η Γερμανία μας δίνουν αρκετά πρόσφατα παραδείγματα που αποδεικνύουν ότι οι κοινοβουλευτικές συνθήκες της πολιτικής πάλης παραχωρούνται ή αφαιρούνται από την κυρίαρχη τάξη, διατηρούνται ή αίρονται, ανάλογα με το βαθμό που οι θεσμοί αυτοί διασφαλίζουν τα ταξικά

της συμφέροντα, ανάλογα με την επίδραση που ασκεί η υπόκωφη βία των λαϊκών μαζών, επιθετική ή αμυντική. Και πραγματικά, όπως σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις δεν είναι δυνατό να αποφύγουμε τη βία σαν μέσο άμυνας των κοινοβουλευτικών δικαιωμάτων, έτσι επίσης σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, η βία είναι μέσο επίθεσης αναντικατάστατο, εκεί όπου ακόμη πρόκειται ακόμη να κατακτήσουμε το νόμιμο πεδίο της πάλης των τάξεων ...

... Οι οπορτουνιστές μας δηλώνουν πως ο σοσιαλισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με τη δημοκρατία του αστικού κράτους. Δε βλέπουν ότι λέγοντας αυτό, απλώς επαναλαμβάνουν, με άλλα λόγια, τις παλιές θεωρίες που δίδασκαν ότι η αστική νομιμότητα και η αστική δημοκρατία είναι προορισμένες να πραγματοποιήσουν τη γενική ελευθερία, ισότητα και ευτυχία - όχι τις θεωρίες της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης, που τα συνθήματα της στάθηκαν μια αφελής πίστη, πριν από τη μεγάλη τους ιστορική δοκιμασία, αλλά τις θεωρίες των λογίων και φλύαρων δικηγόρων του 1848, των Οντιλόν Μπαρό, των Λαμαρτίνων, των Γκαρνιέ Παζές, που ορκίζονταν να πραγματοποιήσουν όλες της επαγγελίες της Μεγάλης Επανάστασης με κοινοβουλευτικές φλυαρίες. Οι θεωρίες αυτές σημείωσαν καθημερινά αποτυχίες στη διάρκεια ενός ολόκληρου αιώνα, και η σοσιαλδημοκρατία τις έθαψε τόσο βαθιά, που χάθηκε ολότελα» η μνήμη τους. Ύστερα απ' όλα αυτά έρχονται σήμερα να τις αναστήσουν και να μας τις παρουσιάσουν για ιδέες ολωσδιόλου καινούργιες, ικανές να μας οδηγήσουν στην πραγματοποίηση των σκοπών της σοσιαλδημοκρατίας. Ωστε λοιπόν βάση της διδασκαλίας των οπορτου-νιστών δεν είναι, όπως πολλοί φαντάζονται, η θεωρία της εξέλιξης, αλλά η θεωρία των περιοδικών επαναλήψεων της ιστορίας που η κάθε νέα τους έκδοση είναι πιο ανιαρή και πιο αηδιαστική από την προηγούμενη.

Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία εδώ και 15 χρόνια πραγματοποίησε, χωρίς αμφιβολία, μια εξαιρετικά σπουδαία αναθεώρηση της σοσιαλιστικής τακτικής και γι αυτό προσέφερε μια μεγάλη υπηρεσία στο διεθνές προλεταριάτο. Η αναθεώρηση αυτή συνίσταται στην καταστροφή της παλιάς πίστης στη βίαιη επανάσταση ως τη μοναδική μέθοδο της ταξικής πάλης, ως το μέσο που θα μπορούσε να εφαρμοστεί ανά πασά στιγμή, για να εγκαθιδρυθεί το σοσιαλιστικό καθεστώς. Σήμερα η επικρατούσα αντίληψη, διατυπωμένη ξανά από τον Καουτσκυ στο συνέδριο του Παρισιού, δέχεται ότι η κατάληψη της εξουσίας από την εργατική τάξη θα πραγματοποιηθεί ύστερα από μία πολύ ή λίγο μακρόχρονη περίοδο κανονικής και καθημερινής κοινωνικής πάλης, στην οποία η προσπάθεια για τον προοδευτικό εκδημοκρατισμό του κράτους και του κοινοβουλευτισμού, είναι ένα μέσο εξαιρετικά αποτελεσματικό, για την ιδεολογική και, ως ένα μέρος, για την υλική εξύψωση της εργατικής τάξης.

Αυτά η γερμανική σοσιαλδημοκρατία τα απέδειξε στην πράξη. Ωστόσο αυτά καθόλου δε σημαίνουν ότι η βία παραμερίστηκε μια για πάντα, ούτε ότι οι βίαιες επαναστάσεις αποκηρύχθηκαν ως μέσο πάλης του προλεταριάτου και ότι ο κοινοβουλευτισμός ανακηρύχθηκε μοναδική μέθοδος πάλης των τάξεων. Ίσα-ίσα το αντίθετο, η βία είναι και μένει το ύστατο μέσο της εργατικής τάξης, ο υπέρτατος νόμος της πάλης των τάξεων, άλλοτε λανθάνων, άλλοτε εμφανής. Αν με την κοινοβουλευτική μας δράση και με όλη μας την εργασία «επαναστατούμε» τα μυαλά, αυτό το κάνουμε για να κατέβει όταν χρειαστεί η επανάσταση από τα κεφάλια στις γροθιές.

Δεν είναι η αγάπη προς τη βία ή ο επαναστατικός ρομαντισμός, αλλά σκληρή ιστορική ανάγκη, εκείνο που υποχρεώνει τα σοσιαλιστικά κόμματα να προετοιμάζονται για βίαιες συγκρούσεις αργά ή γρήγορα με την αστική κοινωνία, στην περίπτωση που οι προσπάθειες μας σκοντάψουν σε ζωτικά συμφέροντα των κυρίαρχων τάξεων. Το να θεωρούμε τον κοινοβουλευτισμό ως αποκλειστικό μέσο πολιτικής πάλης της εργατικής τάξης, δεν είναι λιγότερο φαντασιοκοπικό και, κατά βάθος, λιγότερο αντιδραστικό, από το να δεχόμαστε τη γενική απεργία ή τα οδοφράγματα, ως αποκλειστικά μέσα πάλης.

Η βίαιη επανάσταση, στις σημερινές περιστάσεις, είναι δίχως άλλο δίκικο μαχαίρι και δυσκολομεταχείριστο. Πιστεύω ότι το προλεταριάτο δε θα καταφύγει σ' αυτό το μέσο παρά μόνον όταν αυτό θα είναι η μόνη διέξοδος που θα του απομένει, με την απαραίτητη πάντα προϋπόθεση ότι η πολιτική κατάσταση και ο συσχετισμός των δυνάμεων εξασφαλίζουν λιγότερο ή περισσότερο την πιθανότητα της επιτυχίας. Μα η σαφέστατη κατανόηση της ανάγκης να χρησιμοποιηθεί η βία τόσο στα διάφορα επεισόδια της πάλης των τάξεων, όσο και για την τελική κατάκτηση της εξουσίας, είναι εκ των προτέρων απαραίτητη, γιατί ίσα-ίσα η κατανόηση αυτή είναι που δίνει ορμή και

αποφασιστικότητα στην ειρηνική και νόμιμη δράση μας.

Αν η σοσιαλδημοκρατία παρασυρόταν από τους οπορτουνιστές και αποφάσιζε να παραιτηθεί εκ των προτέρων και δια παντός από τη χρησιμοποίηση της βίας, αν αποφάσιζε να υποχρεώσει τις εργατικές μάζες να σεβαστούν την αστική νομιμότητα, τότε όλοι οι πολιτικοί της αγώνες, κοινοβουλευτικοί και άλλοι, θα χρεοκοπούσαν αξιοθρήνητα, αργά ή γρήγορα, για να δώσουν τη θέση τους στην αχαλίνωτη κυριαρχία της αντιδραστικής βίας.

1 Το άρθρο αυτό πρωτοδημοσιεύτηκε στο Die Neue Zeit , στις 14 Μαΐου του 1902. Στα Ελληνικά δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό ΝΕΟΙ ΣΤΟΧΟΙ No 1 στη διάρκεια της χουντικής επταετίας. Επαναδημοσιεύθηκε στο περιοδικό ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ, No 66, το Σεπτέμβρη του 2002. Στο Ιντερνετ δημοσιεύθηκε στο Αρχείο του Μαρξισμού το Μάιο του 2003.

2 Ύστερα από τη γενική απεργία των Βέλγων εργατών του 1902 που απάνθρωπα χτυπήθηκε από τις στρατιωτικές δυνάμεις της καθολικής κυβέρνησης και στην αποκορύφωση της λύθηκε από το ομορτωτιστικό Γενικό Συμβούλιο του Βελγικού Εργατικού Κόμματος (Βάντερβελντε), στη Διεθνή ξέσπασε μια μεγάλη ιδεολογική διαμάχη γύρω από την τακτική της σοσιαλδημοκρατίας.

Μπλανκισμός και Σοσιαλδημοκρατία¹

Ο Σύντροφος Πλεχάνωφ έχει γράψει ένα εκτεταμένο άρθρο στον Κούριερ με τίτλο «Πόσο μακριά βαδίζει η δεξιά;», όπου κατηγορεί τους Μπολσεβίκους για Μπλανκισμό. Δεν είμαστε υποχρεωμένοι να υπερασπίσουμε τους Ρώσους συντρόφους εναντίον των οποίων στρέφεται η ευρυμάθεια και η διαλεκτική του. Είναι απόλυτα ικανοί να υπερασπίσουν τον εαυτό τους. Αξίζει όμως να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις τις οποίες οι αναγνώστες μας θα βρουν ενδιαφέρουσες. Γι' αυτό ακριβώς αφιερώνουμε κάποιο χώρο σ' αυτές. Για να ορίσει τον Μπλανκισμό, ο σύντροφος Πλεχάνωφ παραθέτει τον Ένγκελς, ο οποίος μιλά για τον Μπλανκί, ένα Γάλλο επαναστάτη της δεκαετίας του 1840, του οποίου το όνομα χρησιμοποιείται για να περιγραφεί αυτή η τάση.

Ο Ένγκελς αναφέρει: Στην πολιτική του δραστηριότητα ήταν κυρίως ένας «άνθρωπος δράσης», που πίστευε ότι μια μικρή και καλά οργανωμένη μειονότητα, που θα πραγματοποιούσε ένα πολιτικό χτύπημα βίας την κατάλληλη στιγμή, θα μπορούσε να κερδίσει τις λαϊκές μάζες με μερικές επιτυχίες στην αρχή και έτσι θα οδηγούμασταν σε μια νικηφόρο επανάσταση...

Από τη σκέψη του Μπλανκί ότι κάθε επανάσταση μπορεί να πραγματοποιηθεί με το ξέσπασμα μια μικρής επαναστατικής μειοψηφίας, απορρέει η αναγκαιότητα της ίδιας της δικτατορίας μετά την επιτυχία του εγχειρήματος. Αυτή βέβαια, είναι η δικτατορία όχι ολόκληρης της επαναστατικής τάξης, του προλεταριάτου αλλά της μικρής μειοψηφίας που έχει κάνει την επανάσταση και η οποία είχε οργανωθεί νωρίτερα υπό τη δικτατορία ορισμένων ατόμων» (Φ. Ένγκελς: «Το Πρόγραμμα των Μπλανκιστών προσφύγων από την Κομμούνα», 1873).

Ο Φρειδερίκος Ένγκελς, ο σύντροφος και φίλος του Μαρξ, αναμφίβολα έχει μεγάλο κύρος. Ωστόσο, το αν αυτός ο χαρακτηρισμός του Μπλανκί είναι απόλυτα δικαιολογημένος είναι κάτι για το οποίο μπορούμε να συζητήσουμε. Άλλωστε, το 1848 ο Μπλανκί καθόλου δεν προέβλεπε η ομάδα του να αποτελεί μια «μικρή μειοψηφία». Το αντίθετο μάλιστα, σε μια περίοδο πανίσχυρης επαναστατικής ανόδου και αναταραχής, ήταν βέβαιος ότι με το κάλεσμά του, ολόκληρος ο εργατικός λαός αν όχι στη Γαλλία τουλάχιστον στο Παρίσι θα εξεγειρόταν για να πολεμήσει τις ατιμωτικές και εγκληματικές πολιτικές της αστικής κυβέρνησης, που προσπαθούσε να «κλέψει τη νίκη από το λαό».

Παρόλα αυτά, αυτό δεν είναι το βασικό ζήτημα. Αυτό που μας ενδιαφέρει εδώ είναι αν, όπως ο σύντροφος Πλεχάνωφ προσπαθεί να αποδείξει, η περιγραφή του Ένγκελς για τον Μπλανκί μπορεί να ισχύει για τους Μπολσεβίκους (τους οποίους επιπλέον ο σύντροφος Πλεχάνωφ χαρακτηρίζει «μειοψηφία» επειδή βρέθηκαν στη μειοψηφία στο συνέδριο επανανοποίησης).

Αναφέρει ακριβώς: «Όλη αυτή η περιγραφή ισχύει ολοκληρωτικά για τη σημερινή μειοψηφία μας». Και δικαιολογεί αυτή την πρόταση πάνω στην ακόλουθη βάση: «Η σχέση των Μπλανκιστών με τις λαϊκές μάζες ήταν ουτοπική από την άποψη ότι δεν είχαν κατανοήσει τη σημασία της επαναστατικής αυτονομίας των μαζών. Σύμφωνα με το σχήμα τους, μόνο οι συνωμότες ήταν δραστήριοι, ενώ οι μάζες ήταν ικανοποιημένες με το να τους υποστηρίζουν, καθοδηγούμενες από μια καλά οργανωμένη μειοψηφία».

Ο σύντροφος Πλεχάνωφ επιβεβαιώνει ότι αυτό είναι το «προπατορικό αμάρτημα του Μπλανκισμού», στο οποίο οι Ρώσοι Μπολσεβίκοι σύντροφοι (προτιμούμε να κρατήσουμε αυτή τη συνηθισμένη ονομασία) υπέκυψαν. Κατά την άποψη μας, αυτή η κατηγορία δεν τεκμηριώνεται από τον σύντροφο Πλεχάνωφ. Η σύγκριση με τα

μέλη της Ναρόντναγια Βόλια που ήταν πραγματικά Μπλανκιστές, δεν αποδεικνύει τίποτα και η κακόβουλη παρατήρηση ότι ο Ζελιάμπωφ, ο ήρωας και ηγέτης της Ναρόντναγια Βόλια, ήταν προικισμένος με ένα πολύ πιο οξύ πολιτικό ένστικτο από αυτό του Μπολσεβίκου ηγέτη Λένιν, είναι ιδιαίτερα κακόγουστη για να ασχοληθούμε μαζί της. Για τα υπόλοιπα, όπως είπαμε, δεν είναι καθήκον μας να τρέξουμε με τα όπλα προτεταμένα προς υπεράσπιση των Μπολσεβίκων και του συντρόφου Λένιν: άλλωστε οι ίδιοι οι Μπολσεβίκοι δεν τα έχουν χάσει απ' αυτή την επίθεση. Αυτό που είναι σημαντικό είναι να πάμε στην ουσία του ζητήματος και να αναρωτηθούμε: στη σημερινή Ρωσική Επανάσταση είναι εφικτός ο Μπλανκισμός; Αν μια τέτοια τάση μπορούσε να υπάρξει, θα μπορούσε να ασκήσει κάποιου είδους επιρροή;

Πιστεύουμε ότι όποιος είναι έστω και λίγο εξοικειωμένος με τη σημερινή επανάσταση, όποιος έχει κάποια άμεση επαφή μαζί της, θα απαντούσε σε αυτό το ερώτημα αρνητικά. Η διαφορά μεταξύ της κατάστασης στη Γαλλία του 1848 και της σημερινής κατάστασης στη Ρωσική Αυτοκρατορία έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι η σχέση μεταξύ της οργανωμένης μειοψηφίας δηλαδή του προλεταριακού κόμματος και των μαζών είναι ουσιαστικά διαφορετική. Το 1848, οι επαναστάτες, εφόσον ήταν σοσιαλιστές, πραγματοποιούσαν απελπισμένες προσπάθειες να φέρουν τις σοσιαλιστικές ιδέες στις μάζες, για να τις αποτρέψουν να υποστηρίξουν τις κενές ιδέες του αστικού φιλελευθερισμού. Αυτού του είδους ο σοσιαλισμός ήταν ουτοπικός και μικροαστικός.

Σήμερα, στη Ρωσία, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ούτε οι παλιοί τσαγκοί *pedejca* ούτε η οργάνωση των Καντέτ, των συνταγματικών Τσαρικών της Ρωσίας, ούτε οποιοδήποτε άλλο «προοδευτικό» εθνικό αστικό κόμμα δεν έχει μπορέσει να κερδίσει τις πλατιές εργατικές μάζες. Σήμερα αυτές οι μάζες έχουν συσπειρωθεί κάτω από το λάβαρο του σοσιαλισμού: όταν η επανάσταση ξέσπασε, συσπειρώθηκαν με δική τους πρωτοβουλία, σχεδόν αυθόρμητα, πίσω από την κόκκινη σημαία. Και αυτή είναι η καλύτερη πρόταση για το κόμμα μας. Δεν πρόκειται να κρύψουμε το γεγονός ότι το 1903 ήμασταν ακόμη μια χούφτα και με όρους κόμματος, με την πιο στενή σημασία της λέξης, με όρους ουσιαστικά οργανωμένων συντρόφων, είχαμε στην καλύτερη περίπτωση αρκετές εκατοντάδες. Όταν βγαίναμε να διαδηλώσουμε, μόνο μια μικρή ομάδα εργατών συμμετείχε μαζί μας. Σήμερα είμαστε κόμμα δεκάδων χιλιάδων.

Που οφείλεται η διαφορά; Μήπως γιατί έχουμε στο κόμμα μας εμπνευσμένους ηγέτες; Ίσως επειδή είμαστε τόσο γνωστοί συνωμότες; Καθόλου. Κανένας από τους ηγέτες μας δηλαδή κανένας απ' αυτούς στους οποίους το κόμμα έχει εμπιστευτεί υπεύθυνες θέσεις δεν θα επιθυμούσε να ρινοκινδυνεύσει να γελοιοποιηθεί προκαλώντας μια σύγκριση με τον Μπλανκί, αυτό το λιοντάρι προηγούμενων επαναστάσεων. Λίγοι από τους αγωνιστές μας θα μπορούσαν να συγκριθούν με τους παλιούς συνωμότες των Μπλανκιστικών ομάδων, αναφορικά με την προσωπική ακτινοβολία και ικανότητα στην οργάνωση.

Πώς να εξηγήσουμε την επιτυχία μας και την αποτυχία των Μπλανκιστών; Αρκετά απλά από το γεγονός ότι οι περιβόητες «μάζες» δεν είναι πλέον ίδιες. Σήμερα αποτελούνται από εργατικά στρατεύματα που πολεμούν τον Τσαρισμό, ανθρώπους που έγιναν σοσιαλιστές μέσα από την ίδια τη ζωή, ανθρώπους που ανατράφηκαν να μισούν την καθεστηκυία τάξη, ανθρώπους που αναγκάστηκαν να σκέφτονται με Μαρξιστικούς όρους. Αυτή είναι η διαφορά. Δεν είναι ούτε οι ηγέτες ούτε καν οι ιδέες που παράγουν αλλά οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που αποκλείουν την κοινή ταξική μάχη προλεταριάτου και μπουρζουαζίας.

Έτσι, καθώς οι μάζες είναι διαφορετικές, καθώς το προλεταριάτο είναι διαφορετικό, δεν μπορούμε να μιλάμε σήμερα για συνωμοτικές Μπλανκιστικές τακτικές. Ο Μπλανκί και οι ηρωικοί σύντροφοί του έκαναν υπεράνθρωπες προσπάθειες να καθο-

δηγήσουν τις μάζες προς την ταξική πάλη. Δεν πέτυχαν καθόλου επειδή ήταν αντιμετώποι με εργάτες που δεν είχαν σπάσει ακόμα από το συντεχνιακό σύστημα, που ήταν ακόμα εμποτισμένοι με την μικροαστική ιδεολογία.

Εμείς οι σοσιαλδημοκράτες έχουμε ένα πολύ πιο απλό και εύκολο καθήκον: σήμερα χρειάζεται να εργαστούμε για να καθοδηγήσουμε την ταξική πάλη που έχει οξυνθεί σε πρωτόγνωρο βαθμό. Οι Μπλανκιστές προσπάθησαν να σύρουν τις μάζες από πίσω τους ενώ εμείς οι σοσιαλδημοκράτες σήμερα ωθούμαστε από τις μάζες. Η διαφορά είναι μεγάλη τόσο μεγάλη όπως αυτή μεταξύ ενός ναύτη που αγωνίζεται να ευθυγραμμίσει το ρεύμα με το πλοίο του και αυτού του οποίου το καθήκον είναι να κρατήσει σε ευθεία γραμμή το πλοίο που μεταφέρεται από το ρεύμα. Ο πρώτος ποτέ δεν θα έχει αρκετή δύναμη και θα αποτύχει στον στόχο του, ενώ ο δεύτερος πρέπει απλά να διασφαλίσει ότι το πλοίο δεν παρεκκλίνει από την πορεία του, δεν θα χτυπήσει σε ύφαλο και δεν θα ανοίξει από αμμώδη ύφαλο.

Απ' αυτή την άποψη ο σύντροφος Πλεχάνωφ δεν θα έπρεπε να ανησυχεί για την «επαναστατική αυτονομία» των μαζών. Αυτή η αυτονομία υπάρχει, τίποτα δεν θα την συγκρατήσει και όλα τα λόγια κηρύγματα για την αναγκαιότητά της (συγχωρέστε μας αυτή την έκφραση αλλά δεν μπορούμε να σκεφτούμε κάποια άλλη) θα κάνουν αυτούς που δουλεύουν με τις μάζες να γελούν.

Αμφισβητούμε την κατηγορία του συντρόφου Πλεχάνωφ προς τους Ρώσους συντρόφους του σημερινού «πλειοψηφικού» ρεύματος ότι έχουν διαπράξει Μπλανκιστικά λάθη κατά τη διάρκεια της επανάστασης. Είναι πιθανόν να υπήρχαν υπόνοιες για κάτι τέτοιο στο οργανωτικό σχέδιο που συνέταξε ο σύντροφος Λένιν το 1902 αλλά αυτά ανήκουν στο παρελθόν σ' ένα απόμακρο παρελθόν καθώς σήμερα η ζωή προχωρά με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Τα λάθη αυτά έχουν διορθωθεί από την ίδια τη ζωή και δεν υπάρχει κίνδυνος να επαναληφθούν. Και τέλος, δεν θα πρέπει να φοβόμαστε το φάντασμα του Μπλανκισμού καθώς δεν μπορεί να αναγεννηθεί αυτή την εποχή.

Το αντίθετο μάλιστα, υπάρχει ο κίνδυνος ο σύντροφος Πλεχάνωφ και οι αγωνιστές της «μειοψηφίας» που φοβούνται τον Μπλανκισμό τόσο πολύ να φτάσουν στο ακριβώς αντίθετο άκρο και να ρίξουν το πλοίο πάνω σε αμμώδη ύφαλο. Βλέπουμε αυτό το ακριβώς αντίθετο άκρο στο γεγονός ότι αυτοί οι σύντροφοι φοβούνται πάνω απ' όλα να παραμείνουν στην μειοψηφία και υπολογίζουν στις μάζες έξω από το προλεταριάτο. Από εκεί προέρχεται και η σκέψη που μιλά υπέρ της συμμετοχής στη Δούμα. Από εκεί προέρχονται και οι λανθασμένες κραυγές συσπείρωσης στις οδηγίες της κεντρικής επιτροπής προς υποστήριξη των κυρίων Καντέτων, η προσπάθεια για αναβίωση του συνθήματος «Κάτω η γραφειοκρατική κυβέρνηση!» και άλλα παρόμοια λάθη.

Δεν υπάρχει κίνδυνος να παραμείνει το πλοίο στον αμμώδη ύφαλο: τα τρομακτικά γεγονότα της επανάστασης θα ωθήσουν μπροστά το προλεταριακό πλοίο. Θα ήταν όμως λάθος να παρεκτραπούμε απ' αυτά τα λάθη, ακόμα και για μια στιγμή.

Με τον ίδιο τρόπο, η έννοια της «δικτατορίας του προλεταριάτου» έχει αποκτήσει διαφορετική σημασία απ' αυτήν που είχε παλιότερα. Ο Φρίντριχ Ένγκελς, ορθά τονίζει ότι οι Μπλανκιστές δεν ονειρεύονταν μια δικτατορία για «ολόκληρη την επαναστατική τάξη, το προλεταριάτο αλλά για τη μικρή μειοψηφία που είχε κάνει την επανάσταση». Σήμερα τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά. Δεν μιλάμε για μια οργάνωση συνωμοτών που «έκαναν την επανάσταση», οι οποίοι μπορούν να σχεδιάζουν την δικτατορία τους. Ακόμα και οι άνθρωποι της Ναρόντναγια Βόλια και αυτοί που υποστηρίζουν ότι είναι οι συνεχιστές της, οι Σοσιαλεπαναστάτες της Ρωσίας, έχουν εδώ και καιρό παύσει να ονειρεύονται κάτι τέτοιο.

Αν σήμερα οι Μπολσεβίκοι σύντροφοι μιλούν για τη δικτατορία του προλεταριάτου, δεν της έχουν αποδώσει παρόλα αυτά την παλιά Μπλανκιστική σημασία, ούτε

επίσης έχουν κάνει το λάθος της Ναρόντναγια Βόλια, που ονειρευόταν να καταλάβει την εξουσία «για τον ίδιο της τον εαυτό» (zachvat vlasti).

Το αντίθετο μάλιστα, υποστηρίζουν ότι η σημερινή επανάσταση θα πετύχει όταν το προλεταριάτο όλη η επαναστατική τάξη καταλάβει την κρατική μηχανή. Το προλεταριάτο, ως το πιο επαναστατικό στοιχείο, θα αναλάβει το ρόλο του «διαλυτή» του παλιού καθεστώτος «καταλαμβάνοντας την εξουσία για τον ίδιο του τον εαυτό», για να νικήσει την αντεπανάσταση και να εμποδίσει η επανάσταση να παραπλανηθεί από μια μπουρζουαζία που είναι αντιδραστική από την ίδια της τη φύση. Καμιά δικτατορία δεν μπορεί να πετύχει πέρα από τη δικτατορία μιας τάξης και υπάρχουν ήδη όλα τα σημάδια ότι το προλεταριάτο μπορεί να μετατραπεί σε αυτόν τον «διαλυτή» σήμερα.

Προφανώς, κανένας σοσιαλδημοκράτης δεν έχει την ψευδαίσθηση ότι το προλεταριάτο είναι ικανό να διατηρηθεί από μόνο του στην εξουσία. Αν μπορούσε, θα οδηγούνταν στην κυριαρχία των ιδεών της εργατικής τάξης και θα πραγμάτωνε τον σοσιαλισμό. Δεν είναι όμως αρκετά ισχυρή αυτή τη στιγμή, καθώς το προλεταριάτο, με την στενή έννοια της λέξης, αποτελεί μια μειοψηφία στη Ρωσική αυτοκρατορία. Η επίτευξη του σοσιαλισμού από μια μειοψηφία αποκλείεται ανεπιφύλακτα καθώς η ίδια η ιδέα του σοσιαλισμού αποκλείει την κυριαρχία μιας μειοψηφίας. Έτσι, την ημέρα της πολιτικής νίκης του προλεταριάτου πάνω στον τσαρισμό, η πλειοψηφία θα διεκδικήσει την εξουσία που το προλεταριάτο έχει κερδίσει.

Πιο συγκεκριμένα, μετά την πτώση του Τσαρισμού, η εξουσία θα περάσει στα χέρια του πιο επαναστατικού τμήματος της κοινωνίας, του προλεταριάτου καθώς το προλεταριάτο θα καταλάβει όλες τις θέσεις και θα τις ελέγχει έως ότου η εξουσία περάσει στα χέρια αυτών που θα τους έχει ζητηθεί νόμιμα να την κρατήσουν στα χέρια της νέας κυβέρνησης, την οποία η Συντακτική Συνέλευση, ως το νομοθετικό όργανο που θα έχει εκλεγεί από ολόκληρο τον πληθυσμό, θα καθορίσει. Τώρα, είναι γνωστό ότι το προλεταριάτο δεν είναι αυτό που αποτελεί την πλειοψηφία στην κοινωνία αλλά η μικροαστική τάξη και η αγροτιά και έτσι, συνεπακόλουθα, δεν θα είναι οι σοσιαλδημοκράτες αυτοί που θα έχουν την πλειοψηφία στη Συντακτική αλλά οι δημοκράτες αγρότες και οι μικροαστοί. Μπορεί να μην μας αρέσει αυτή η κατάσταση αλλά δεν μπορούμε να την αλλάξουμε.

Γενικά μιλώντας, αυτή είναι η κατάσταση όπως την κατανοούν οι Μπολσεβίκοι και όλες οι σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις και κόμματα έξω από την Ρωσία έχουν την ίδια άποψη. Το που εμφανίζεται ο Μπλανκισμός είναι δύσκολο να κατανοήσουμε.

Για να δικαιολογήσει την τελευταία κατηγορία, ακόμα και επιφανειακά, ο σύντροφος Πλεχάνωφ είναι υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει τα λόγια του Λένιν και των συντρόφων του εκτός περιεχομένου.

Αν από τη μεριά μας, επιθυμούσαμε να κάνουμε το ίδιο, θα μπορούσαμε να αποδείξουμε ότι οι «Μενσεβίκοι» έχουν πρόσφατα δράσει ως Μπλανκιστές, ξεκινώντας με τον σύντροφο Πάρβους και τελειώνοντας με τον σύντροφο Πλεχάνωφ! Αυτό όμως σημαίνει ότι θα παίζαμε σ' ένα στείορο σχολαστικό παιχνίδι. Το άρθρο του συντρόφου Πλεχάνωφ είναι πικρό ως προς τον τόνο του το οποίο είναι πολύ κακό: «Όταν ο Δίας εξαγριώνεται, αυτό συμβαίνει επειδή ο Δίας είναι λάθος».

Ήρθε η ώρα να τελειώνουμε με αυτόν τον σχολαστικισμό και όλη αυτή τη φασαρία για το ποιος είναι «Μπλανκιστής» και ποιος «ορθόδοξος Μαρξιστής». Μάλλον πρέπει να ξέρουμε αν η τακτική που προτείνει ο σύντροφος Πλεχάνωφ και οι Μενσεβίκοι σύντροφοι του, που σκοπεύουν να δουλέψουν μέσω της Δούμας όσο το δυνατόν περισσότερο, είναι ορθή σήμερα ή αν από την άλλη, η τακτική που εφαρμόζουμε, όπως και οι Μπολσεβίκοι σύντροφοί μας είναι ορθή η τακτική δηλαδή που βασίζεται

στην αρχή ότι το κέντρο βαρύτητας βρίσκεται έξω από τη Δούμα, με την ενεργό εμφάνιση των λαϊκών επαναστατικών μαζών.

Οι Μενσεβίκοι σύντροφοι δεν έχουν μπορέσει μέχρι στιγμής να πείσουν για την ορθότητα των απόψεων τους και κανένας δεν θα πεισθεί περισσότερο αν προσαρτήσουν την Μπλανκιστική κατηγορία στους αντιπάλους τους.

¹ Μετάφραση Αρ. Μα.

Το κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε τον Ιούνιο του 1906, δημοσιεύεται για πρώτη φορά στο Ελληνικό Διαδίκτυο, και αποτελεί μια πολεμική εναντίον του «πατέρα του Ρωσικού Μαρξισμού», του Γκεόργκι Πλεχάνωφ και εκείνη την εποχή Μενσεβίκο ηγέτη. Η πολεμική αυτή δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της Σοσιαλδημοκρατίας στο τότε βασίλειο της Πολωνίας και Λιθουανίας, *Czerwony Sztandar*.

<http://www.politikokafeneio.com/neo/modules.php?name=News&file=article&sid=6286>

Και

http://athens.indymedia.org/front.php3?lang=el&article_id=988165

Ρόζα Λούξεμπουργκ

Οργανωτικά ζητήματα της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας (ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ Ή ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΣ;)

Ένα καθήκον άνευ προηγουμένου στην ιστορία του σοσιαλιστικού κινήματος έχει πέσει στους ώμους της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας. Είναι το να αποφασίσει για το ποια είναι η καλύτερη σοσιαλιστική πολιτική τακτική σε μια χώρα όπου κυριαρχεί η απόλυτη μοναρχία. Θα ήταν λάθος να τραβήξουμε μια αυστηρή διαχωριστική γραμμή μεταξύ της κατάστασης στη Ρωσία και αυτής της Γερμανίας στην περίοδο 1879-90, όπου ίσχυαν οι αντισοσιαλιστικοί νόμοι του Βίσμαρκ. Οι δυο καταστάσεις έχουν ένα κοινό- την αστυνομοκρατία. Αλλιώς δεν θα ήταν σε καμιά περίπτωση συγκρίσιμες.

Τα εμπόδια που παρουσιάστηκαν στο δρόμο της σοσιαλδημοκρατίας από την απουσία δημοκρατικών ελευθεριών είναι σχετικά δευτερεύουσας σημασίας. Ακόμη και στη Ρωσία, το λαϊκό κίνημα πέτυχε να ξεπεράσει τα εμπόδια που έθεσε το κράτος. Ο λαός κέρδισε ένα (έστω και επισφαλές) σύνταγμα μέσα από τις ταραχές στους δρόμους. Μένοντας στην πορεία αυτή, ο λαός της Ρωσίας θα πετύχει με τον καιρό ολική νίκη ενάντια στον αυταρχισμό.

Η βασική δυσκολία που αντιμετωπίζει η σοσιαλιστική δράση στη Ρωσία απορρέει από το γεγονός ότι στη χώρα αυτή η κυριαρχία της μπουρζουαζίας είναι καλυμμένη από το πέπλο της απολυταρχίας. Η κατάσταση αυτή δίνει στην σοσιαλιστική προπαγάνδα έναν αφηρημένο χαρακτήρα, ενώ η άμεση πολιτική δράση παίρνει ένα δημοκρατικό-επαναστατικό χαρακτήρα.

Οι αντισοσιαλιστικοί νόμοι του Βίσμαρκ έθεσαν το κίνημα μας εκτός συνταγματικών ορίων και αυτό σε μια υψηλά αναπτυγμένη αστική κοινωνία, όπου οι ταξικοί ανταγωνισμοί είχαν ήδη φτάσει σε πλήρη άνθηση στον κοινοβουλευτικό ανταγωνισμό (εδώ, παρεμπιπτόντως, φαίνεται και ο παραλογισμός της τακτικής του Βίσμαρκ). Η κατάσταση είναι διαφορετική στη Ρωσία. Το πρόβλημα είναι το πώς θα δημιουργήσουμε ένα σοσιαλδημοκρατικό κίνημα σε μια περίοδο που το κράτος δεν έχει έρθει ακόμη στα χέρια της μπουρζουαζίας.

Η κατάσταση αυτή έχει αντίκτυπο στην δράση μας, με την έννοια ότι πρέπει να μπολιάσουμε το ρωσικό έδαφος με τις σοσιαλιστικές ιδέες. Επίσης, με έναν περίεργο και άμεσο τρόπο, μας φέρνει μπροστά στο ζήτημα της οργάνωσης του κόμματος.

Κάτω από συνηθισμένες συνθήκες, όπου δηλαδή η πολιτική ηγεμονία της αστικής τάξης έχει προηγηθεί της εμφάνισης του σοσιαλιστικού κινήματος, η ίδια η μπουρζουαζία ενσταλάζει στην εργατική τάξη τα πρώτα ίχνη πολιτικής αλληλεγγύης. Στο σημείο αυτό, διαβάζουμε στο κομμουνιστικό μανιφέστο, η ενοποίηση της εργατικής τάξης δεν προέρχεται ακόμη από την δικιά της λαχτάρα για ενότητα, αλλά έρχεται σαν αποτέλεσμα της δραστηριότητας της μπουρζουαζίας, "...η οποία προκειμένου να επιτύχει τους πολιτικούς της στόχους, είναι υποχρεωμένη να βάλει σε κίνηση το προλεταριάτο..."

Παρ' όλα αυτά στη Ρωσία η σοσιαλδημοκρατία με τις δικές της προσπάθειες πρέπει να καλύψει μια ολόκληρη ιστορική περίοδο. Πρέπει να οδηγήσει τους ρώσους προλετάρους από την τωρινή "εξατομικοποιημένη" κατάσταση, την οποία παρατείνει το αυταρχικό καθεστώς, σε μια ταξική οργάνωση που θα τους βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν τους ιστορικούς τους στόχους και θα τους προετοιμάσει στον αγώνα για την επίτευξη τους.

Οι ρώσοι σοσιαλιστές είναι υποχρεωμένοι να αναλάβουν το χτίσιμο μιας τέτοιας οργάνωσης χωρίς να έχουν τα οφέλη από μια τέτοια οργάνωση, χωρίς να έχουν τα οφέλη των τυπικών εγγυήσεων που συνήθως βρίσκονται μέσα στο αστικό-δημοκρατικό σκηνικό. Δεν διαθέτουν την πολιτική πρώτη ύλη, η οποία στις άλλες χώρες παρέχεται από την ίδια την αστική κοινωνία. Σαν να λεμε ότι σαν τον παντοδύναμο θεό πρέπει να δημιουργήσουν μια τέτοια οργάνωση από το κενό.

Πως θα επιτύχουμε την μετάβαση από τον τύπο οργάνωσης τον χαρακτηριστικό για το προπαρασκευαστικό στάδιο του σοσιαλιστικού κινήματος- συνήθως μη συνδεδεμένες τοπικές ομάδες και όμιλοι με κύρια δράση την προπαγάνδα- στην ενότητα ενός μεγάλου, πανεθνικού σώματος, κατάλληλου για συγκεντρωμένη πολιτική δράση σε όλη την έκταση του ρωσικού κράτους; αυτό είναι το συγκεκριμένο πρόβλημα που η ρωσική σοσιαλδημοκρατία αντιμετωπίζει εδώ και κάποιο καιρό.

Η αυτονομία και η απομόνωση είναι τα πιο πολυειπωμένα χαρακτηριστικά του παλιού τύπου οργάνωσης. Είναι λοιπόν κατανοητό το γιατί το σύνθημα όλων όσων θέλουν να δούνε μια περιεκτική πανεθνική οργάνωση θα έπρεπε να είναι "Συγκεντρωτισμός!".

Στο συνέδριο του κόμματος έγινε προφανές ότι ο όρος "συγκεντρωτισμός" δεν καλύπτει πλήρως το ζήτημα της οργάνωσης της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας. Για μια ακόμη φορά μάθαμε ότι καμιά αυστηρή φόρμουλα δεν μπορεί να μας εφοδιάσει με την λύση για οποιοδήποτε πρόβλημα του κοινωνικού κινήματος.

Το "ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω" του Λένιν, ενός έξοχου μέλους της ομάδας της Ισκρα, είναι μια μεθοδική έκθεση των ιδεών της υπέρ-συγκεντρωτικής τάσης στο ρωσικό κίνημα. Τα επιχειρήματα που στο βιβλίο αυτό παρουσιάζονται με ασύγκριτη δύναμη και λογική, είναι αυτά του ανελέητου συγκεντρωτισμού. Σαν αρχή παρουσιάζεται η αναγκαιότητα της επιλογής και της συγκρότησης ως ξεχωριστό σώμα, όλων των ενεργών επαναστατών, σε διάκριση με την ανοργάνωτη, αν και επαναστατική, μάζα που πλαισιώνει αυτή την ελίτ.

Η άποψη του Λένιν είναι ότι η κεντρική επιτροπή του κόμματος θα πρέπει να έχει το προνόμιο να συγκροτεί όλες τις τοπικές επιτροπές του κόμματος. Θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να διορίζει τα αποτελεσματικά όργανα όλων των τοπικών σωμάτων από τη Γενεύη ως τη Λιέγη και από το Τομσκ ως το Ιρκουτσκ. Πρέπει επίσης να έχει το δικαίωμα να επιβάλλει σε όλες τις επιτροπές τους δικούς της έτοιμους κανόνες διοίκησης του κόμματος. Πρέπει να έχει το δικαίωμα να καθορίζει χωρίς αμφισβήτηση ζητήματα όπως η διάλυση και η επανασύσταση των τοπικών οργανώσεων. Με τον τρόπο αυτό, η κεντρική επιτροπή θα μπορεί να καθορίζει, όπως την βολεύει, την σύνθεση των υψηλότερων οργάνων του κόμματος. Η κεντρική επιτροπή θα είναι το μόνο σκεπτόμενο στοιχείο στο κόμμα. Οι υπόλοιποι κομματικοί σχηματισμοί θα είναι απλά τα εκτελεστικά άκρα της.

Ο Λένιν ισχυρίζεται ότι ο συνδυασμός του μαζικού σοσιαλιστικού κινήματος με έναν τόσο ισχυρά συγκεντρωτικό τύπο οργάνωσης είναι μια συγκεκριμένη αρχή του επαναστατικού μαρξισμού. Προκειμένου να στηρίξει την άποψη αυτή αναπτύσσει μια σειρά επιχειρημάτων, με τα οποία θα ασχοληθούμε στη συνέχεια.

Μιλώντας γενικά, είναι αναμφισβήτητο το ότι κάποια ισχυρή τάση προς την συγκεντροποίηση είναι έμφυτη στο σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Η τάση αυτή πηγάζει από το οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού που είναι βασικά ένας συγκεντρωτικός παράγοντας. Το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα αναπτύσσει την δραστηριότητα του μέσα στο μεγάλο αστικό κέντρο. Η αποστολή του είναι να εκπροσωπήσει, μέσα στα όρια του εθνικού κράτους, τα ταξικά συμφέροντα του προλεταριάτου και να αντιπαραθέτει αυτά τα κοινά συμφέροντα με όλα τα τοπικά και συλλογικά συμφέροντα.

Έτσι η σοσιαλδημοκρατία είναι κατά κανόνα εχθρική σε κάθε εκδήλωση που προωθεί τον τοπικό ή ομοσπονδιακό χαρακτήρα. Παλεύει για την ένωση όλων των εργατών και των εργατικών οργανώσεων σε ένα κόμμα ανεξαρτήτως εθνικών, θρησκευτικών ή επαγγελματικών διαφορών. Η σοσιαλδημοκρατία εγκαταλείπει την αρχή αυτή και υποχωρεί στον φεντεραλισμό μόνο κάτω από ειδικές συνθήκες, όπως στην περίπτωση της Αυστρο-Ουγγρικής αυτοκρατορίας.

Είναι ξεκάθαρο το ότι η ρωσική σοσιαλδημοκρατία δεν θα έπρεπε να οργανωθεί σαν ένα ομοσπονδιακό μόρφωμα πολλών εθνικών ομάδων. Πρέπει να γίνει ένα ενιαίο κόμμα για ολόκληρη την αυτοκρατορία. Παρ' όλα αυτά δεν είναι αυτό το ζήτημα που αντιμετωπίζουμε εδώ. Αυτό που μας απασχολεί είναι το σε ποιο βαθμό είναι απαραίτητος ο συγκεντρωτισμός σ' αυτό το ενοποιημένο ρωσικό κόμμα από την άποψη των ιδιαίτερων συνθηκών μέσα στις οποίες το κόμμα αυτό πρέπει να λειτουργήσει.

Κοιτάζοντας το ζήτημα από τη σκοπιά των τυπικών καθηκόντων της σοσιαλδημοκρατίας, της δυναμικής του ως κόμμα του ταξικού αγώνα, φαίνεται κατ' αρχήν ότι η δύναμη και η ενέργεια του κόμματος είναι χαρακτηριστικά ευθέως εξαρτημένα από την πιθανότητα να συγκεντροποιηθεί το κόμμα. Παρ' όλα αυτά, αυτά τα τυπικά καθήκοντα απαντώνται σε όλα τα ενεργά κόμματα. Στην περίπτωση της σοσιαλδημοκρατίας είναι λιγότερα σημαντικά από την επιρροή των ιστορικών συνθηκών.

Η σοσιαλδημοκρατία είναι το πρώτο κίνημα στην ιστορία των ταξικών κοινωνιών που

βασίζεται, σε όλες τις φάσεις και την πορεία του, στην οργάνωση και στην άμεση, ανεξάρτητη δράση των μαζών.

Εξ αιτίας αυτού η σοσιαλδημοκρατία δημιουργεί έναν οργανωτικό τύπο που είναι τελείως διαφορετικός από τους κοινούς ανάμεσα στα προηγούμενα επαναστατικά κινήματα, όπως των Γιακοβινών και των υποστηρικτών του Μπλανκι.

Ο Λένιν φαίνεται να παραμερίζει το γεγονός αυτό όταν παρουσιάζει στο βιβλίο του την άποψη ότι ο επαναστάτης σοσιαλδημοκράτης δεν είναι τίποτε άλλο από "Γιακωβινός ακατάλυτα δεμένος στην οργάνωση του ταξικά συνειδητοποιημένου προλεταριάτου".

Για τον Λένιν, η διαφορά μεταξύ της σοσιαλδημοκρατίας και του μπλανκισμού ανάγεται στην παρατήρηση ότι στη θέση μιας χούφτας συνωμοτών έχουμε το ταξικά-συνειδητό προλεταριάτο. Ξεχνά ότι η διάφορα αυτή επιβάλλει την ολική αναθεώρηση των ιδεών μας για την οργάνωση και συνεπώς μια τελείως διαφορετική αντίληψη του συγκεντρωτισμού και των σχέσεων μεταξύ του κόμματος και του αγώνα.

Ο μπλανκισμός δεν βασιζόταν στην άμεση δράση της εργατικής τάξης. Έτσι δεν χρειαζόταν να οργανώσει τον κόσμο για την επανάσταση. Ο κόσμος θα έπαιζε το ρόλο του μόνο εκείνη τη στιγμή της επανάστασης. Η προετοιμασία για την επανάσταση αφορούσε μόνο το μικρό τμήμα εκείνων των επαναστατών των οπλισμένων για το πραξικόπημα. Μάλιστα, για να διασφαλιστεί η επιτυχία της επαναστατικής συνωμοσίας, θεωρούνταν συνετό να κρατούνται οι μάζες σε κάποια απόσταση από τους συνωμότες. Μια τέτοια σχέση θα μπορούσαν να τη συλλάβουν μόνο οι μπλανκιστές, αφού η συνωμοτική δραστηριότητα της οργάνωσης τους δεν είχε σχέση με τον καθημερινό αγώνα των λαϊκών μαζών.

Η τακτική και τα καθήκοντα των μπλανκιστών επαναστατών μόνο μικρή σχέση είχε με τον στοιχειώδη ταξικό αγώνα. Έτσι ήταν σχεδιασμένα ελεύθερα. Μπορούσαν να αποφασίζονται εκ των προτέρων και να παίρνουν τη μορφή ενός σχεδίου προς εκτέλεση. Σαν συνέπεια αυτού, τα απλά μέλη της οργάνωσης ήταν απλά εκτελεστικά όργανα, εκτελώντας τις εντολές ενός σχεδίου έξω από τη δικιά τους σφαίρα δραστηριοτήτων. Ήταν τα όργανα της κεντρικής επιτροπής. Εδώ συναντάμε ένα δεύτερο παράδοξο του συνωμοτικού συγκεντρωτισμού: την απόλυτη και τυφλή υποταγή όλων των κομματικών σχημάτων στην θέληση του κέντρου και την επέκταση της εξουσίας αυτής σε όλα τα μέρη της οργάνωσης.

Όμως η σοσιαλδημοκρατική δραστηριότητα διεξάγεται κάτω από ριζικά διαφορετικές συνθήκες. Προκύπτει ιστορικά από τον στοιχειώδη ταξικό αγώνα. Εξαπλώνεται και αναπτύσσεται σύμφωνα με την ακόλουθη διαλεκτική αντίφαση. Ο προλεταριακός στρατός στελεγχώνεται και συνειδητοποιεί τους στόχους του στην πορεία του αγώνα. Η δραστηριότητα της οργάνωσης του κόμματος, η ανάπτυξη της συνειδητοποίησης των στόχων του αγώνα μέσα στους προλετάριους και ο ίδιος ο αγώνας δεν είναι πράγματα που χωρίζονται χρονολογικά και μηχανικά. Είναι μόνο διαφορετικές όψεις του ίδιου αγώνα και έτσι για την σοσιαλδημοκρατία δεν υπάρχουν λεπτομερή σχήματα τακτικής με τα οποία η κεντρική επιτροπή μπορεί να εκπαιδεύσει τα μέλη με τον ίδιο τρόπο που εκπαιδεύονται οι στρατιώτες στα στρατόπεδα. Ακόμη, το εύρος της επιρροής του σοσιαλιστικού κόμματος συνεχώς παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογες μ' αυτές του αγώνα μέσα στον οποίο η οργάνωση δημιουργείται και αναπτύσσεται.

Για το λόγο αυτό ο συγκεντρωτισμός της σοσιαλδημοκρατίας δεν μπορεί να βασιστεί στη μηχανική καθυπόταξη και την τυφλή υπακοή των μελών στο κέντρο του κόμματος. Για τον λόγο αυτό το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα δεν μπορεί να επιτρέψει τον αεροστεγή διαχωρισμό μεταξύ του ταξικά συνειδητού πυρήνα του προλεταριάτου που βρίσκεται μέσα στο κόμμα και του άμεσου λαϊκού περιβάλλοντος του, των μη κομματικών τμημάτων του προλεταριάτου.

Έτσι οι δυο αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται ο συγκεντρωτισμός του Λένιν είναι ακριβώς αυτές:

1. Η τυφλή καθυπόταξη, και στην πιο μικρή λεπτομέρεια, όλων των οργάνων του κόμματος στο κέντρο του κόμματος που μόνο αυτό σκέφτεται, καθοδηγεί και αποφασίζει για όλα.

2. Ο αποφασιστικός διαχωρισμός του οργανωμένου πυρήνα των επαναστατών από το κοινωνικό-επαναστατικό περιβάλλον τους.

Αυτός ο συγκεντρωτισμός είναι μια μηχανική μετάθεση των οργανωτικών αρχών του

μπλανκισμού στο μαζικό κίνημα των σοσιαλιστών εργατών.

Σε συμφωνία με τη λογική ο Λένιν ορίζει τον επαναστάτη σοσιαλδημοκράτη "Γιακωβίνο δεμένο στην οργάνωση του ταξικά συνειδητοποιημένου προλεταριάτου".

Το γεγονός είναι ότι η σοσιαλδημοκρατία δεν είναι δεμένη με την οργάνωση του προλεταριάτου. Είναι η ίδια προλεταριάτο. Και εξ αιτίας αυτού, ο σοσιαλδημοκρατικός συγκεντρωτισμός είναι βασικά διαφορετικός από τον μπλανκικό συγκεντρωτισμό. Μπορεί να είναι μόνο η συγκεντρωμένη θέληση των ατόμων και των ομάδων των αντιπροσωπευτικών της εργατικής τάξης. Είναι σαν να λεμε ο "αυτό-συγκεντρωτισμός" των προχωρημένων τμημάτων του προλεταριάτου. Είναι ο κανόνας της πλειοψηφίας μέσα στο κόμμα του.

Οι απαράβατοι όροι για την πραγμάτωση του σοσιαλδημοκρατικού συγκεντρωτισμού είναι:

1. Η ύπαρξη ενός μεγάλου αντιπροσωπευτικού τμήματος της εργατικής τάξης, εκπαιδευμένου στην ταξική πάλη.

2. Η δυνατότητα για τους εργάτες να αναπτύσσουν τη δικιά τους πολιτική δραστηριότητα μασά από την άμεση επιρροή στην δημόσια ζωή, στον κομματικό τύπο, στις δημόσιες συγκεντρώσεις κ.λ.π.

Οι συνθήκες αυτές δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί πλήρως στη Ρωσία. Η πρώτη- μια προλεταριακή εμπροσθοφυλακή με συνείδηση των ταξικών συμφερόντων και ικανή να αυτοδιευθύνεται στην πολιτική δραστηριότητα- μόλις τώρα εμφανίζεται στη Ρωσία. Όλες οι προσπάθειες για σοσιαλιστική δράση και οργάνωση θα πρέπει να στοχεύουν στο να επιταχύνουν το σχηματισμό μιας τέτοιας εμπροσθοφυλακής. Η δεύτερη συνθήκη μπορεί να υπάρξει μόνο κάτω από καθεστώς πολιτικών ελευθεριών.

Με τα συμπεράσματα αυτά ο Λένιν διαφωνεί έντονα. Είναι πεισμένος ότι όλες οι αναγκαίες συνθήκες για το σχηματισμό ενός τέτοιου ισχυρού και συγκεντρωτικού κόμματος, υπάρχουν ήδη στη Ρωσία. Διακηρύσσει ότι: "δεν είναι πια οι προλετάριοι, αλλά συγκεκριμένοι διανοούμενοι στο κόμμα μας που χρειάζονται εκπαίδευση στα θέματα της οργάνωσης και της πειθαρχίας". Μεγαλοποιεί την εκπαιδευτική επιρροή του εργοστασίου, το οποίο λει οί μαθαίνει στο προλεταριάτο "πειθαρχία και οργάνωση".

Με το να λει όλα αυτά, ο Λένιν δείχνει ξανά ότι η αντίληψη του για τη σοσιαλιστική οργάνωση είναι αρκετά μηχανιστική. Η πειθαρχία, που ο Λένιν έχει στο μυαλό του, δεν εμφυτεύεται στην εργατική τάξη μόνο από το εργοστάσιο αλλά και από το στρατό και την κρατική γραφειοκρατία, δηλαδή από ολόκληρο τον μηχανισμό του συγκεντρωτικού αστικού κράτους.

Κακοποιούμε τις λέξεις και αυταπατόμαστε όταν χρησιμοποιούμε τον ίδιο όρο - την πειθαρχία - σε τόσο διαφορετικές καταστάσεις όπως: α) η απουσία σκέψης και θέλησης σε ένα σώμα με χιλιάδες αυτόματα κινούμενα πόδια και χέρια, και β) ο αυθόρμητος συνδυασμός της συνειδητής πολιτικής πράξης σε ένα σώμα ανθρώπων. Ποιο είναι το κοινό μεταξύ της συστηματικής υποταγής μιας καταπιεσμένης τάξης και την αυτό-πειθάρχηση και οργάνωση μιας τάξης που αγωνίζεται για την χειραφέτηση της;

Η αυτό-πειθάρχηση της σοσιαλδημοκρατίας δεν είναι καθόλου η αντικατάσταση της εξουσίας των αστών από την εξουσία της σοσιαλιστικής κεντρικής επιτροπής. Η εργατική τάξη θα επιζητήσει την αίσθηση μιας νέας πειθαρχίας, την ελεύθερα επιλεγμένη αυτό-πειθάρχηση της σοσιαλδημοκρατίας, όχι σαν αποτέλεσμα της πειθαρχίας που επιβάλλεται από το αστικό κράτος, αλλά με το να ξεριζώνει μέχρι την τελευταία ρίζα τις παλιές της συνήθειες της υπακοής και της δουλοπρέπειας.

Ο συγκεντρωτισμός, με τη σοσιαλιστική έννοια, δεν είναι κάτι απόλυτο που βρίσκει εφαρμογή σε κάθε φάση του εργατικού κινήματος. Είναι μια τάση που πραγματώνεται σε αναλογία με την ανάπτυξη και την πολιτική εκπαίδευση που οι εργαζόμενες μάζες κατακτούν στην πορεία του αγώνα τους.

Χωρίς αμφιβολία, η απουσία των αναγκαίων συνθηκών για την ολοκληρωτική πραγματοποίηση αυτού του είδους συγκεντρωτισμού στο ρωσικό κίνημα, είναι ένα τρομερό εμπόδιο.

Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι είναι δυνατό να αντικαταστήσουμε "προσωρινά" με την απόλυτη εξουσία μιας κεντρικής επιτροπής (που ενεργεί σαν "άτυπη εκπροσώπηση") τον ακόμη

απραγματοποιήτο ρόλο της πλειοψηφίας των συνειδητών εργατών μέσα στο κόμμα και μ' αυτό τον τρόπο να αντικαταστήσουμε τον ανοιχτό έλεγχο των εργαζόμενων μαζών πάνω στα όργανα του κόμματος με τον αντίστροφο έλεγχο της κεντρικής επιτροπής πάνω στο επαναστατικό προλεταριάτο.

Η ιστορία του ρωσικού εργατικού κινήματος μας δείχνει την αναμφισβήτητη άξια ενός τέτοιου συγκεντρωτισμού. Ένα παντοδύναμο κέντρο με κύρος, όπως αυτό που θα είχε ο Λένιν, με το απεριόριστο δικαίωμα να ελέγχει και να παρεμβαίνει, θα ήταν ένας παραλογισμός εάν αυτή η εξουσία εφαρμοζόταν μόνο σε τεχνικά ζητήματα, όπως η διαχείριση των οικονομικών, η κατανομή καθηκόντων στους οργανωτές και τους προπαγανδιστές ή η μεταφορά και κυκλοφορία των έντυπων υλικών. Ένα όργανο με τέτοιες μεγάλες εξουσίες θα είχε πολιτικό λόγο ύπαρξης μόνο εάν αυτές οι εξουσίες εφαρμοζόταν για την επεξεργασία κοινού σχεδίου δράσης, εάν το κεντρικό όργανο αναλαμβάνει την πρωτοβουλία για την πλατιά επαναστατική δράση.

Ποια ήταν όμως η εμπειρία του ρωσικού σοσιαλιστικού κινήματος μέχρι τώρα; Οι πιο σημαντικές και καρποφόρες αλλαγές στην τακτική πολιτική του κατά τα τελευταία δέκα χρόνια δεν ήταν επινοήσεις των πολλών ηγετών και πολύ περισσότερο ούτε κανενός κεντρικού οργανωτικού οργάνου. Ήταν πάντα το αυθόρμητο προϊόν του κινήματος σε κατάσταση βρασμού. Έτσι ήταν τα πράγματα για την πρώτη φάση ανάπτυξης του προλεταριακού κινήματος, το οποίο ξεκίνησε με την αυθόρμητη γενική απεργία στην Αγ. Πετρούπολη το 1896, ένα γεγονός που σηματοδοτεί την έναρξη μιας εποχής οικονομικού αγώνα από τον εργαζόμενο λαό της Ρωσίας. Έτσι ήταν επίσης και στην επόμενη περίοδο που ξεκίνησε με τις αυθόρμητες διαδηλώσεις των φοιτητών της Αγ. Πετρούπολης τον Μάρτη του 1901. Η γενική απεργία στο Ρόστοβ του Ντον, το 1903, που σηματοδοτεί την επόμενη μεγάλη τακτική στροφή του ρωσικού προλεταριακού κινήματος, ήταν επίσης αυθόρμητη ενέργεια. "Από μόνη της" η απεργία επεκτάθηκε σε πολιτικές διαδηλώσεις, ζύμωση στους δρόμους και μεγάλες ανοιχτές συγκεντρώσεις που και ο πιο αισιόδοξος επαναστάτης δεν θα μπορούσε να ονειρευτεί μερικά χρόνια πριν.

Η υπόθεση μας κέρδισε πολλά με τα γεγονότα εκείνα. Παρ' όλα αυτά η πρωτοβουλιακή και συνειδητή ηγεσία των σοσιαλδημοκρατικών οργανώσεων έπαιξε έναν ασήμαντο ρόλο στην ανάπτυξη αυτή. Είναι αλήθεια ότι οι οργανώσεις αυτές δεν ήταν προετοιμασμένες για γεγονότα σαν κι αυτά. Όμως ο ασήμαντος ρόλος που έπαιξαν οι επαναστάτες δεν μπορεί να εξηγηθεί έτσι. Ούτε μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη αυτού του παντοδύναμου κομματικού κέντρου σαν κι αυτό που ζητάει ο Λένιν. Η ύπαρξη ενός τέτοιου καθοδηγητικού κέντρου πιθανώς θα αύξανε την αταξία των τοπικών επιτροπών με το να τονίζει τη διαφορά μεταξύ της σφοδρής επίθεσης των μαζών και τη συνετή θέση της σοσιαλδημοκρατίας. Το ίδιο φαινόμενο - ο ασήμαντος ρόλος που η πρωτοβουλία των κεντρικών κομματικών οργάνων έπαιξε στην επεξεργασία τακτικής πολιτικής - μπορεί να παρατηρηθεί σήμερα και στη Γερμανία και άλλες χώρες. Γενικά, η τακτική πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας δεν είναι κάτι που μπορεί να "εφευρεθεί". Είναι το προϊόν μιας σειράς μεγάλων δημιουργικών πράξεων του συχνά αυθόρμητου ταξικού αγώνα που αναζητά τον δρόμο του.

Το ασυνείδητο έρχεται πριν από το συνειδητό. Η λογική του ιστορικού προτσές έρχεται πριν την υποκειμενική λογική των ανθρώπων που συμμετέχουν στο ιστορικό αυτό προτσές. Η τάση των διοικητικών οργάνων του σοσιαλιστικού κόμματος είναι να παίζουν έναν συντηρητικό ρόλο. Η εμπειρία δείχνει ότι κάθε φορά που το εργατικό κίνημα κερδίζει νέο έδαφος, τα όργανα αυτά το εκμεταλλεύονται στο έπακρο. Την ίδια στιγμή το μεταμορφώνουν σε ένα οχυρό, που καθυστερεί την προώθηση σε πλατύτερη κλίμακα.

Η τωρινή τακτική πολιτική της Γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας έχει κερδίσει καθολική εκτίμηση διότι είναι ευέλικτη αλλά και σταθερή. Αυτό είναι σημάδι της καλής προσαρμογής του κόμματος, στην παραμικρή λεπτομέρεια της καθημερινής του δραστηριότητας, στις συνθήκες του κοινοβουλευτικού καθεστώτος. Το κόμμα έχει κάνει μια μεθοδική μελέτη όλων των πόρων που διαθέτει το έδαφος αυτό. Ξέρει πώς να χρησιμοποιήσει τους πόρους αυτούς χωρίς να τροποποιήσει της αρχές του.

Όμως αυτή η τέλεια προσαρμογή έχει αρχίσει ήδη να κλείνει τους ορίζοντες για το κόμμα μας. Υπάρχει μια τάση στο κόμμα να θεωρείται η κοινοβουλευτική τακτική σαν η αμετάβλητη και

συγκεκριμένη τακτική της σοσιαλιστικής δραστηριότητας. Αρνούνται, για παράδειγμα, να θεωρήσουν την πιθανότητα (που τίθεται από τον Πάρβους) να αλλάξουμε την τακτική πολιτική μας σε περίπτωση κατάργησης των γενικών εκλογών στη Γερμανία, μια πιθανότητα που δεν αποκλείεται συνολικά από την γερμανική σοσιαλδημοκρατία.

Η αδράνεια αυτή οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στο γεγονός ότι είναι πολύ άβολο το να καθορίσει κανείς, μέσα στο κενό των αφηρημένων υποθέσεων, τις γραμμές και τις μορφές πολιτικών καταστάσεων που δεν υπάρχουν ακόμη. Προφανώς, το σημαντικό για τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία δεν είναι η προετοιμασία ενός σχήματος οδηγιών για μελλοντικές πολιτικές. Είναι σημαντικό: α) να προωθήσουμε μια σωστή ιστορική εκτίμηση των μορφών αγώνα που αντιστοιχούν σε δεδομένες συνθήκες και β) να διατηρήσουμε την κατανόηση της σχέσης της τρέχουσας φάσης και της αναπόφευκτης ανόδου των επαναστατικών τάσεων καθώς πλησιάζουμε στον τελικό στόχο της ταξικής πάλης.

Με το να παραχωρούμε, όπως θέλει ο Λένιν, τέτοιες απόλυτες εξουσίες αρνητικού χαρακτήρα στα ανώτερα όργανα του κόμματος, ενδυναμώνουμε σε επικίνδυνο βαθμό, τον συντηρητισμό που είναι έμφυτος σε τέτοια όργανα. Αν η τακτική ενός σοσιαλιστικού κόμματος δεν αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κεντρικής επιτροπής αλλά ενός ολόκληρου κόμματος ή ακόμη καλύτερα ενός ολόκληρου εργατικού κινήματος, τότε είναι ξεκάθαρο ότι οι κομματικές οργανώσεις και οι ομοσπονδίες χρειάζονται την ελευθέρια στη δράση που μόνο αυτή μπορεί να τους επιτρέψει να αναπτύξουν την επαναστατική τους πρωτοβουλία και να εκμεταλλευτούν όλες τις δυνατότητες της κατάστασης. Ο υπέρ-συγκεντρωτισμός που ζητάει ο Λένιν είναι γεμάτος από το αποστειρωμένο πνεύμα του επιστάτη. Το πνεύμα αυτό δεν είναι ούτε θετικό, ούτε δημιουργικό. Η αγωνία του Λένιν δεν είναι το πώς θα κάνει την δραστηριότητα του κόμματος πιο καρποφόρα, αλλά το πώς θα ελέγξει το κόμμα- το να περιορίσει το κίνημα αντί να το αναπτύξει, να το δέσει παρά να το ενώσει.

Στην παρούσα κατάσταση, ένα τέτοιο πείραμα θα ήταν διπλά επικίνδυνο για τη ρωσική σοσιαλδημοκρατία. Στέκεται στην παραμονή των αποφασιστικών μαχών ενάντια στο τσαρισμό. Πρόκειται να μπει ή ήδη έχει μπει σε μια περίοδο εντατικής δημιουργικής δραστηριότητας, μέσα στην οποία θα πλατύνει (καθώς είναι συνηθισμένο σε μια επαναστατική περίοδο) την σφαίρα επιρροής της και θα προωθηθεί αυθόρμητα μέσα από άλματα κι αναπηδήσεις. Το να επιχειρήσουμε να δέσουμε την πρωτοβουλία του κόμματος αυτή τη στιγμή, να το περικυκλώσουμε με συρματόπλεγμα, σημαίνει να το καταστήσουμε ανίκανο να εκπληρώσει το τρομερό καθήκον της στιγμής.

Οι γενικές ιδέες που παρουσιάσαμε στο ζήτημα του σοσιαλιστικού συγκεντρωτισμού δεν είναι από μόνες τους ικανές για το σχηματισμό ενός θεσμικού σχεδίου που να ταιριάζει στο ρωσικό κόμμα. Τελικά, ένας τέτοιος θεσμός μπορεί να καθοριστεί μόνο από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώνεται η δραστηριότητα της οργάνωσης σε μια δεδομένη εποχή. Το ζήτημα της στιγμής στη Ρωσία είναι το πώς θα καταφέρουμε να βάλουμε σε κίνηση μια μεγάλη προλεταριακή οργάνωση. Κανένα θεσμικό σχέδιο δεν μπορεί να αξιώσει το αλάνθαστο. Πρέπει μέσα στη φωτιά να αποδειχθεί σωστό.

Όμως από τη γενική μας αντίληψη για τη φύση της σοσιαλδημοκρατικής οργάνωσης, αισθανόμαστε δικαιολογημένοι να συμπεράνουμε ότι το πνεύμα αυτό απαιτεί - ιδίως στα πρώτα βήματα ενός μαζικού κόμματος- τον συντονισμό και την ενοποίηση του κινήματος και όχι την αυστηρή υποταγή σε ένα σύστημα κανονισμών. Αν το κόμμα είχε το χάρισμα της πολιτικής κινητικότητας, συμπληρωμένο με την ακλόνητη πίστη σε αρχές και με ενδιαφέρον για την ενότητα, μπορούμε όλοι να είμαστε βέβαιοι ότι κάθε ελάττωμα στη θεσμική οργάνωση του κόμματος θα διορθωθεί στην πράξη. Για μας δεν είναι το γράμμα, αλλά το ζωντανό πνεύμα που έρχεται στην οργάνωση από μέλη που αποφασίζουν για την αξία της μιας ή της άλλης οργανωτικής μορφής.

Μέχρι εδώ εξετάσαμε το πρόβλημα του συγκεντρωτισμού από τη σκοπιά των γενικών αρχών της σοσιαλδημοκρατίας, και σε ένα βαθμό, κάτω από το φως των ιδιαίτερων συνθηκών της Ρωσίας. Όμως ο στρατιωτικός υπέρ-συγκεντρωτισμός που αποζητά ο Λένιν και οι φίλοι του δεν είναι απλά προϊόν τυχαίων διαφορών στις απόψεις. Λενε ότι σχετίζεται με μια εκστρατεία ενάντια

στον οπορτουνισμό που ο Λένιν εξαπολύει μέχρι και την παραμικρή οργανωτική λεπτομέρεια.

"Είναι σημαντικό" λει ο Λένιν, "να σφυρηλατήσουμε ένα περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικό όπλο ενάντια στον οπορτουνισμό". Πιστεύει ότι ο οπορτουνισμός πηγάζει συγκεκριμένα από την χαρακτηριστική στήριξη των διανοούμενων στην αποκέντρωση και την αποδιοργάνωση, από την αποστροφή τους απέναντι στην αυστηρή πειθαρχία και την "γραφειοκρατία" που είναι απαραίτητη για τη λειτουργία του κόμματος.

Ο Λένιν λει ότι οι διανοούμενοι παραμένουν ατομικιστές και τείνουν στον αναρχισμό ακόμα και αν έχουν ενταχθεί στο σοσιαλιστικό κίνημα. Σύμφωνα μ' αυτόν, μόνο μεταξύ των διανοούμενων μπορούμε να συναντήσουμε την απέχθεια για την απόλυτη εξουσία μιας κεντρικής επιτροπής. Ο αυθεντικός προλετάριος, ισχυρίζεται ο Λένιν, καταλαβαίνει εξ αιτίας του ταξικού του ενστίκτου ένα είδος ηδονής στο να εγκαταλείψει τον εαυτό του στη μέγγενη μιας αυστηρής ηγεσίας και της ανελέητης πειθαρχίας. "Το να αντιπαραθέτουμε την γραφειοκρατία με την δημοκρατία" γράφει ο Λένιν, "σημαίνει το να αντιπαραθέτουμε τις οργανωτικές αρχές της επαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας στις μεθόδους της οπορτουνιστικής οργάνωσης". Ισχυρίζεται ότι μια παρόμοια σύγκρουση μεταξύ των συγκεντρωτικών και των αυτονομιστικών τάσεων συμβαίνει σε όλες τις χώρες όπου ο ρεφορμισμός και ο επαναστατικός σοσιαλισμός έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο. Επικεντρώνεται στην πρόσφατη διαμάχη μέσα στη γερμανική σοσιαλδημοκρατία πάνω στο ζήτημα του βαθμού ελευθερίας που πρέπει να παραχωρείται στους σοσιαλιστές εκπροσώπους του κόμματος στις νομοθετικές επιτροπές.

Ας εξετάσουμε τις διαχωριστικές γραμμές που τραβάει ο Λένιν.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να τονίσουμε ότι η μεγαλοποίηση της υποτιθέμενης ιδιοφυΐας των προλετάρων στο ζήτημα της οργάνωσης και η γενική δυσπιστία απέναντι στους διανοούμενους δεν είναι τα πιο βασικά σημάδια της "επαναστατικής μαρξιστικής" νοοτροπίας. Είναι πολύ εύκολο να καταδείξουμε ότι τα επιχειρήματα αυτά είναι τα ίδια έκφραση οπορτουνισμού.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των καθαρών προλεταριακών στοιχείων και των μη-προλεταριακών διανοούμενων μέσα στο εργατικό κίνημα τίθεται ως ιδεολογικό ζήτημα από τις ακόλουθες τάσεις: τον μισοαναρχισμό των γάλλων συνδικαλικών, των οποίων το σύνθημα είναι "φυλάξου από τον πολιτικό!", τον αγγλικό τρειντ-γιουνιονισμό που διακατέχεται από δυσπιστία απέναντι στους "οραματιστές σοσιαλιστές" και αν οι πληροφορίες μας είναι σωστές ο "αγνός οικονομισμός" που παρουσιάστηκε πρόσφατα μέσα στη ρωσική σοσιαλδημοκρατία από την ραμποτσαγια μισλ, που τυπώθηκε μυστικά στην Αγ. Πετρούπολη.

Στα περισσότερα σοσιαλιστικά κόμματα της δυτικής Ευρώπης υπάρχει αναμφισβήτητα μια σύνδεση μεταξύ του οπορτουνισμού και των "διανοούμενων", όπως και μεταξύ του οπορτουνισμού και των αποκεντρωτικών τάσεων μέσα στο εργατικό κίνημα.

Τίποτε όμως δεν είναι περισσότερο αντίθετο στην ιστορική-διαλεκτική μέθοδο της μαρξιστικής σκέψης από το να διαχωρίσουμε τα κοινωνικά φαινόμενα από το ιστορικό τους έδαφος και να παρουσιάζουμε τα φαινόμενα αυτά σαν αφηρημένες φόρμουλες που έχουν απόλυτη και γενική εφαρμογή.

Προσπαθώντας να εξηγήσουμε, μπορούμε να πούμε ότι ο "διανοούμενος", ένα κοινωνικό στοιχείο που ξεπηδά από την μπουρζουαζία και άρα ξένο προς το προλεταριάτο, εντάσσεται στο σοσιαλιστικό κίνημα όχι από την φυσική ταξική του κλίση, αλλά αντίθετα σ' αυτή. Για το λόγο αυτό, είναι περισσότερο επιρρεπής στις οπορτουνιστικές παρεκκλίσεις απ' ότι ο προλετάριος. Ο δεύτερος μπορούμε να περιμένουμε ότι θα βρει ένα ορισμένο σημείο στήριξης των ταξικών του συμφερόντων, αν δεν εγκαταλείψει το αυθεντικό του περιβάλλον, την εργαζόμενη μάζα. Η απόλυτη φόρμα όμως που εξάγεται από την τάση αυτή των διανοούμενων προς τον οπορτουνισμό και, πάνω απ' όλα, ο τρόπος με τον οποίο η τάση αυτή εκδηλώνεται στα οργανωτικά θέματα εξαρτώνται κάθε φορά από το δεδομένο κοινωνικό περιβάλλον.

Ο αστικός κοινοβουλευτισμός είναι εκείνη η κοινωνική βάση του φαινομένου που παρατηρεί ο Λένιν στο γερμανικό, το γαλλικό και το ιταλικό σοσιαλιστικό κίνημα. Αυτός ο κοινοβουλευτισμός είναι ο τόπος της ανάπτυξης όλων των οπορτουνιστικών τάσεων που υπάρχουν σήμερα στη δυτική σοσιαλδημοκρατία.

Αυτός ο τύπος κοινοβουλευτισμού που σήμερα έχουμε στη Γαλλία, την Ιταλία και τη

Γερμανία παρέχει το έδαφος για τις αυταπάτες του σημερινού οπορτουνισμού, όπως η υπερεκτίμηση των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, της ταξικής και κομματικής συνεργασίας της ελπίδας για μια ειρηνική ανάπτυξη προς το σοσιαλισμό κ.λ.π. Και το κάνει αυτό με το να βάζει τους διανοούμενους να ενεργούν για τους κοινοβουλευτικούς, πάνω από το προλεταριάτο και με το να χωρίζει τους διανοούμενους από τους προλετάριους μέσα στο ίδιο το σοσιαλιστικό κίνημα. Μαζί με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, ο κοινοβουλευτισμός γίνεται ο βατήρας για τους πολιτικούς καριερίστες. Έτσι εξηγείται το ότι τόσοι φιλόδοξοι αποτυχημένοι της μπουρζουαζίας έρχονται κάτω από τα λάβαρα των σοσιαλιστικών κομμάτων. Άλλη μια πηγή του σύγχρονου οπορτουνισμού είναι και τα σημαντικά υλικά μέσα καθώς και η επιρροή των μεγάλων σοσιαλδημοκρατικών οργανώσεων.

Το κόμμα λειτουργεί σαν κυματοθραύστης που προστατεύει το ταξικό κίνημα από τις παρεκκλίσεις προς τον αστικό κοινοβουλευτισμό. Για να νικήσουν οι τάσεις αυτές πρέπει να καταστρέψουν τον κυματοθραύστη. Έτσι, πρέπει να διαλύσουν το ενεργό, ταξικά συνειδητοποιημένο τμήμα του προλεταριάτου μέσα στην άμορφη μάζα των "εκλεκτόρων".

Έτσι προέκυψαν οι "αυτονομιστικές" και αποκεντρωτικές τάσεις μέσα στα σοσιαλδημοκρατικά μας κόμματα. Τονίσαμε ότι οι τάσεις αυτές ταιριάζουν σε ορισμένους πολιτικούς στόχους. Δεν μπορούν να εξηγηθούν, όπως ο Λένιν προσπαθεί, με το να αναφερόμαστε στην ψυχολογία του διανοούμενου, στην υποτιθέμενη έμφυτη αστάθεια του χαρακτήρα του. Μπορούν να εξηγηθούν μόνο με το να λαμβάνουμε υπ' όψη τις ανάγκες του αστού κοινοβουλευτικού, της οπορτουνιστικής πολιτικής.

Η κατάσταση είναι κάπως διαφορετική στην τσαρική Ρωσία. Ο οπορτουνισμός στο ρωσικό εργατικό κίνημα δεν είναι, γενικά μιλώντας, το παραπροϊόν της δύναμης της σοσιαλδημοκρατίας ή της αποσύνθεσης της μπουρζουαζίας. Είναι το κύριο προϊόν της καθυστερημένης πολιτικής κατάστασης στην ρώσικη κοινωνία.

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο οι διανοούμενοι στρατεύονται στο σοσιαλισμό στη Ρωσία είναι πολύ πιο υποβαθμισμένο και κατά πολύ λιγότερο αστικό απ' ό τι στη δυτική Ευρώπη. Μαζί με την ανωριμότητα του ρωσικού προλεταριάτου, η κατάσταση αυτή προωθεί την πλατιά θεωρητική περιπλάνηση, η οποία κυμαίνεται από την ολική άρνηση της πολιτικής οπτικής του εργατικού κινήματος μέχρι την ανεπιφύλακτη πίστη στις απομονωμένες τρομοκρατικές ενέργειες ή ακόμη και το ολικά πολιτικά αδιάφορο ψάξιμο μέσα στους βαλτούς του φιλελευθερισμού και του καντιανού ιδεαλισμού.

Όμως ο διανοούμενος μέσα στο ρωσικό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα μπορεί μόνο να τραβηχτεί σε αποδιοργανωτική δράση. Αυτό είναι αντίθετο με το γενικό ύφος του περιβάλλοντος του ρώσου διανοούμενου. Δεν υπάρχει αστικό κοινοβούλιο στη Ρωσία για να ευνοήσει την τάση αυτή.

Ο δυτικός διανοούμενος που σήμερα πρεσβεύει τη "λατρεία του Εγώ" και χρωματίζει ακόμη και τα σοσιαλιστικά του σκιρτήματα με μια αριστοκρατική ηθική, δεν είναι χαρακτηριστικός της αστικής διανόησης "γενικά". Αντιπροσωπεύει μόνο μια συγκεκριμένη φάση της κοινωνικής ανάπτυξης. Είναι το προϊόν της αστικής παρακμής.

Οι Ναροντνικοί του 1875 ανάγκασαν τη ρωσική διανόηση να χαθεί μέσα στην μάζα των χωρικών. Οι υπέρ-πολιτισμένοι οπαδοί του Τολστόι μιλάνε σήμερα για την διαφυγή προς τη ζωή του "απλού λαού". Παρόμοια, οι παρτιζάνοι του "καθαρού οικονομισμού" στη ρωσική σοσιαλδημοκρατία μας καλούν να γονατίσουμε μπροστά στα "ροζιασμένα χέρια" των εργατών.

Εάν αντί να προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε μηχανικά στη Ρωσία τις φόρμουλες που επεξεργαστήκαμε στη δυτική Ευρώπη, προσεγγίσουμε το ζήτημα της οργάνωσης από τη σκοπιά των δεδομένων ρωσικών συνθηκών, φτάνουμε σε συμπεράσματα διαμετρικά αντίθετα από εκείνα του Λένιν.

Το να αποδίδουμε στον οπορτουνισμό μια σταθερή προτίμηση προς μια συγκεκριμένη μορφή οργάνωσης, την αποκεντρωτική, σημαίνει το να χάνουμε την πραγματική ουσία του οπορτουνισμού.

Στο ζήτημα της οργάνωσης, όπως και σε κάθε άλλο ζήτημα, ο οπορτουνισμός γνωρίζει μόνο μια αρχή: την απουσία αρχών. Ο οπορτουνισμός διαλέγει τα μέσα δράσης του με σκοπό να

ταιριάζει πιο καλά σε ορισμένες συνθήκες, με την προϋπόθεση ότι τα μέσα αυτά φαίνεται να οδηγούν στην εκπλήρωση του αρχικού στόχου.

Εάν, σαν το Λένιν, ορίσουμε τον οπορτουνισμό σαν την τάση εκείνη που παραλύει το ανεξάρτητο επαναστατικό κίνημα της εργατικής τάξης και το μετατρέπει σε ένα εργαλείο των φιλόδοξων αστών διανοούμενων, πρέπει επίσης να παραδεχτούμε ότι στο αρχικό στάδιο του εργατικού κινήματος, ο σκοπός αυτός εξυπηρετείται καλύτερα με τον συγκεντρωτισμό παρά με την αποκέντρωση. Είναι εξ αιτίας του υπέρμετρου συγκεντρωτισμού που ένα νεαρό, ανεκπαίδευτο προλεταριακό κίνημα μπορεί να χειραγωγηθεί από τους διανοούμενους ηγέτες που στελεχώνουν μια κεντρική επιτροπή.

Στη Γερμανία, στην απαρχή του σοσιαλδημοκρατικού κινήματος, και πριν την εμφάνιση ενός συμπαγούς πυρήνα συνειδητών προλεταρίων και τακτικής πολιτικής βασισμένης στην εμπειρία, οι παρτιζάνοι των δυο τύπων οργάνωσης βρισκόταν σε διαμάχη επίσης. Η "γενική ένωση των γερμανών εργατών" που ιδρύθηκε από τον Λασσαλ, υποστήριζε τον πλήρη συγκεντρωτισμό. Η αρχή της αυτονομίας υποστηριζόταν από το κόμμα που οργάνωσε το συνέδριο του Άισεναχ με τη συνεργασία του Β. Λιμπνεχτ και του Α. Μπεμπελ.

Η τακτική πολιτική των δεύτερων ήταν αρκετά μπερδεμένη. Όμως η συνεισφορά τους στο ξύπνημα της ταξικής συνείδησης των μαζών της Γερμανίας ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των λασσαλικών. Από την αρχή οι εργάτες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο κόμμα αυτό (γεγονός που φαίνεται και από τον αριθμό των εργατικών εκδόσεων στις επαρχίες) και υπήρξε ταχεία ανάπτυξη του βεληνεκούς του κινήματος. Την ίδια στιγμή, οι λασσαλικοί, παρά τα πειράματα τους με τους "δικτάτορες" οδηγούσαν τους οπαδούς τους από τη μια αναποδιά στην άλλη.

Γενικά οι οπορτουνιστές διανοούμενοι προτιμούν τον ανελέητο, δεσποτικό συγκεντρωτισμό σε περιόδους που τα επαναστατικά στοιχεία μέσα στους εργάτες δεν έχουν ακόμη συνοχή και το κίνημα ψάχνει το δρόμο του, όπως σήμερα στη Ρωσία. Σε μια επόμενη φάση, κάτω από ένα κοινοβουλευτικό καθεστώς και σε συνδυασμό με ένα δυνατό εργατικό κόμμα, οι οπορτουνιστικές τάσεις των διανοούμενων εκφράζονται με την κλίση προς την "αποκέντρωση".

Αν δεχθούμε την άποψη που ο Λένιν αποδίδει στον εαυτό του και φοβηθούμε την επιρροή των διανοούμενων πάνω στο προλεταριακό κίνημα, τότε δεν μπορούμε να φανταστούμε μεγαλύτερο κίνδυνο για το ρωσικό κόμμα από το σχέδιο του Λένιν για την οργάνωση. Τίποτε δεν θα εγκλωβίσει σιγουρότερα ένα νεαρό εργατικό κίνημα στην ελίτ της διανοήσης της πεινασμένης για εξουσία, από αυτόν το γραφειοκρατικό ζουρλομανδύα, που θα ακινητοποιήσει τον κίνημα και θα το μετατρέψει σε ένα αυτόματο που θα το χειρίζεται η κεντρική επιτροπή. Από την άλλη μεριά, δεν υπάρχει καμιά μεγαλύτερη εγγύηση ενάντια στην οπορτουνιστική ίντριγκα και προσωπική φιλοδοξία, από την ανεξάρτητη επαναστατική δράση του προλεταριάτου, σαν αποτέλεσμα της οποίας οι εργάτες θα αποκτήσουν την αίσθηση της πολιτικής υπευθυνότητας και της αυτοδυναμίας τους.

Αυτό που σήμερα είναι μόνο ένα φάντασμα που στοιχειώνει τη φαντασία του Λένιν, αύριο μπορεί να είναι πραγματικότητα.

Ας μην ξεχνάμε ότι η επανάσταση που σύντομα θα ξεσπάσει στη Ρωσία θα είναι αστική και όχι προλεταριακή. Αυτό τροποποιεί ριζικά όλες τις συνθήκες της σοσιαλιστικής πάλης. Οι ρώσοι διανοούμενοι, επίσης, γρήγορα θα διαποτιστούν από την αστική ιδεολογία. Η σοσιαλδημοκρατία είναι, προς το παρόν, ο μόνος οδηγός του ρωσικού προλεταριάτου. Όμως από την επόμενη μέρα της επανάστασης, η μπουρζουαζία και κυρίως οι αστικές μάζες θα είναι η γέφυρα προς την κυριαρχία τους.

Το παιχνίδι των αστών δημαγωγών στην παρούσα φάση θα γίνει ευκολότερο, αν η αυθόρμητη δράση, πρωτοβουλία και πολιτική αίσθηση των προχωρημένων τμημάτων της εργατικής τάξης εμποδιστούν στην ανάπτυξη τους και περιοριστούν από το προτεκτοράτο της αυταρχικής κεντρικής επιτροπής.

Πολύ πιο σημαντικό είναι το θεμελιακό λάθος της ιδέας που διέπει τον ανεπιφύλακτο συγκεντρωτισμό, ότι δηλαδή ο δρόμος του οπορτουνισμού μπορεί να εμποδιστεί με τις παραγράφους του κομματικού καταστατικού.

Εντυπωσιασμένοι από τα πρόσφατα γεγονότα στα σοσιαλιστικά κόμματα της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας, οι ρώσοι σοσιαλδημοκράτες τείνουν να θεωρούν τον οπορτουνισμό σαν ένα ξένο συστατικό, που έρχεται στο εργατικό κίνημα από τους αντιπροσώπους της αστικής δημοκρατίας. Αν ήταν έτσι, καμία ποινή προβλεπόμενη από το καταστατικό δεν θα μπορούσε να σταματήσει την εισβολή αυτή. Αυτή η εισροή μη προλετάριων στο κόμμα του προλεταριάτου είναι το αποτέλεσμα βαθιών κοινωνικών αιτιών, όπως η οικονομική κατάρρευση των μικροαστών, η χρεοκοπία του αστικού φιλελευθερισμού και ο εκφυλισμός της αστικής δημοκρατίας. Είναι αφελές το να ελπίζουμε να σταματήσουμε το ρεύμα αυτό με τα μέσα που παρέχει κάποια φόρμουλα γραμμένη στο καταστατικό.

Ένα εγχειρίδιο κανονισμών μπορεί να καθορίσει τη ζωή μιας σέκτας ή ενός ιδιωτικού κύκλου. Ένα ιστορικό ρεύμα, όμως, θα περάσει ακόμη κι από το κόσκινο της πιο προσεκτικά διατυπωμένης παραγράφου. Είναι επίσης λάθος το ότι να απωθούμε τα στοιχεία που σπρώχνονται στο σοσιαλιστικό κίνημα από την αποσύνθεση της αστικής κοινωνίας σημαίνει ότι υπερασπιζόμαστε τα συμφέροντα του προλεταριάτου. Η σοσιαλδημοκρατία πάντα περηφανευόταν ότι δεν εκφράζει μόνο τα συμφέροντα του προλεταριάτου, αλλά όλους τους προοδευτικούς πόθους του συνόλου της σύγχρονης κοινωνίας. Ότι εκφράζει τα συμφέροντα όλων εκείνων που καταπιέζονται από την αστική ηγεμονία. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι όλα αυτά τα συμφέροντα ενσωματώνονται ιδανικά στο σοσιαλιστικό πρόγραμμα. Στη δυναμική της σαν πολιτικό κόμμα, η σοσιαλδημοκρατία, γίνεται το λιμάνι όλων των δυσανεσχημένων στοιχείων της κοινωνίας μας και έτσι ολόκληρου του κόσμου, σε αντιπαράθεση με την μικρή μειοψηφία των καπιταλιστών ηγεμόνων.

Οι σοσιαλιστές, όμως, πρέπει να ξέρουν πώς να καθυποτάξουν την αγωνιά, το μίσος και την ελπίδα αυτού του ετερογενούς αθροίσματος στον τελικό στόχο της εργατικής τάξης. Η σοσιαλδημοκρατία πρέπει να περιορίσει την οργή των μη προλετάριων, των δυσανεσχημένων από την υπάρχουσα κοινωνία, μέσα στην επαναστατική δράση του προλεταριάτου. Πρέπει να αφομοιώνει τα στοιχεία που προσχωρούν σ' αυτή.

Αυτό είναι πιθανό μόνο αν η σοσιαλδημοκρατία περιέχει ήδη ένα δυνατό, πολιτικά εκπαιδευμένο προλεταριακό πυρήνα τόσο ταξικά συνειδητοποιημένο που να μπορεί να τραβήξει πίσω του τα υποβαθμισμένα και τα μικροαστικά στοιχεία που εντάσσονται στο κόμμα. Στην περίπτωση αυτή, η μεγαλύτερη αυστηρότητα στην εφαρμογή της αρχής του συγκεντρωτισμού και η πιο σοβαρή πειθαρχία, μορφοποιημένη συγκεκριμένα στους εσωτερικούς κανόνες του κόμματος, μπορεί να είναι μια αποτελεσματική ασφάλεια απέναντι στον οπορτουνιστικό κίνδυνο. Ακριβώς έτσι, το επαναστατικό σοσιαλιστικό κίνημα στη Γαλλία υπερασπίσθηκε τον εαυτό του ενάντια στη ζωρεσική σύγχυση. Η τροποποίηση του καταστατικού της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν ένα πολύ επίκαιρο μέτρο.

Αλλά ακόμη και εδώ, δεν θα πρέπει να θεωρούμε το κομματικό καταστατικό σαν ένα όπλο, αρκετό από μόνο του. Μπορεί να είναι το πολύ ένα εργαλείο καταναγκασμού που θα επιβάλλει την θέληση της προλεταριακής πλειοψηφίας του κόμματος. Στην περίπτωση που η πλειοψηφία αυτή είναι απύσχα, ακόμη και τα πιο τρομερά θεσπίσματα πάνω στο χαρτί δεν θα έχουν κανένα όφελος.

Όμως η εισροή αστικών στοιχείων μέσα στο κόμμα απέχει από το να είναι η μόνη αιτία για τις οπορτουνιστικές τάσεις που τώρα αρχίζουν να σηκώνουν κεφάλι στη σοσιαλδημοκρατία. Μια άλλη αιτία είναι η ίδια η φύση της σοσιαλιστικής δραστηριότητας και οι έμφυτες αντιφάσεις της.

Η διεθνής κίνηση του προλεταριάτου προς την ολική χειραφέτηση του είναι μια περίεργη διαδικασία από την ακόλουθη άποψη. Για πρώτη φορά στην ιστορία του πολιτισμού, οι άνθρωποι εκφράζουν τη θέληση τους συνειδητά και σε αντιπαράθεση με όλες τις άρχουσες τάξεις. Η θέληση αυτή όμως μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο πέρα από τα όρια του υπάρχοντος συστήματος.

Σήμερα οι μάζες μπορούν να αποκτήσουν και να δυναμώσουν τη θέληση αυτή μέσα στην πορεία του καθημερινού αγώνα ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη, μέσα όμως στα όρια της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Από τη μια μεριά έχουμε τις μάζες. Από την άλλη τον ιστορικό τους στόχο που εντοπίζεται πέρα από τα όρια αυτής της κοινωνίας. Από τη μια μεριά έχουμε τον καθημερινό αγώνα και από την άλλη την κοινωνική επανάσταση. Αυτοί είναι οι όροι της διαλεκτικής αντίφασης μέσα από την

οποία πορεύεται το σοσιαλιστικό κίνημα.

Συμπεραίνουμε ότι το κίνημα αυτό, μπορεί καλύτερα να προχωρήσει με το να ελίσσεται ανάμεσα από τους δυο κινδύνους που συνεχώς το απειλούν. Δηλαδή από την απώλεια του μαζικού χαρακτήρα και την εγκατάλειψη του τελικού στόχου. Ο πρώτος είναι ο κίνδυνος της επιστροφής στο χαρακτήρα της σέκτας, ο δεύτερος είναι αυτός του να καταντήσουμε ένα κίνημα αστικών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων.

Αυτός είναι ο λόγος που είναι αυταπάτη και αντίθετο στην ιστορική εμπειρία το να ελπίζουμε να θέσουμε μια και καλή τις κατευθύνσεις της επαναστατικής σοσιαλιστικής πάλης με τη βοήθεια τυπικών μέσων, που θα διασφαλίσουν το εργατικό κίνημα ενάντια σε κάθε πιθανότητα οπορτουνιστικής παρέκκλισης.

Η μαρξιστική θεωρία μας προσφέρει ένα αξιόπιστο εργαλείο που μας επιτρέπει να αναγνωρίζουμε και να πολεμάμε τις εκδηλώσεις του οπορτουνισμού. Το σοσιαλιστικό κίνημα, όμως, είναι ένα μαζικό κίνημα. Οι κίνδυνοι του δεν είναι προϊόν κάποιων ύπουλων μηχανορραφιών ατόμων ή ομάδων. Γεννιούνται από τις κοινωνικές συνθήκες. Δεν μπορούμε να προφυλαχθούμε εκ των προτέρων απέναντι σε κάθε πιθανότητα οπορτουνιστικής παρέκκλισης. Τέτοιοι κίνδυνοι μπορούν να υπερνικηθούν μόνο από το ίδιο το κίνημα -ασφαλώς με τη βοήθεια της μαρξιστικής θεωρίας- αλλά μόνο αφότου οι κίνδυνοι αυτοί πάρουν χειροπιαστή μορφή στην πράξη.

Από αυτή την άποψη ο οπορτουνισμός φαίνεται να είναι ένα προϊόν και μια αναπόφευκτη φάση στην ιστορική ανάπτυξη του εργατικού κινήματος.

Η ρωσική σοσιαλδημοκρατία έχει εμφανιστεί εδώ και λίγο καιρό. Οι πολιτικές συνθήκες κάτω από τις οποίες το προλεταριακό κίνημα αναπτύσσεται στη Ρωσία είναι κάπως ανώμαλες. Στη χώρα αυτή, ο οπορτουνισμός είναι σε ένα μεγάλο βαθμό ένα παραπροϊόν της αναζήτησης και των πειραματισμών της σοσιαλιστικής δραστηριότητας που ψάχνει τον τρόπο να προωθηθεί σε ένα έδαφος που όμοιο του δεν υπάρχει στην Ευρώπη.

Από την άποψη αυτή, είναι εκπληκτικό το να ισχυριζόμαστε ότι είναι πιθανό να αποφύγουμε κάθε πιθανότητα εμφάνισης του οπορτουνισμού στο ρωσικό κίνημα με το να γράφουμε κάποιες λέξεις αντί για κάποιες άλλες στο καταστατικό του κόμματος. Η προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε τον οπορτουνισμό με ένα κομμάτι χαρτί μπορεί να είναι εξαιρετικά επικίνδυνη -όχι για τον οπορτουνισμό αλλά για το εργατικό κίνημα.

Εάν σταματήσεις τους φυσικούς παλμούς ενός ζωντανού οργανισμού, τον αποδυναμώνεις και μειώνεις την αντίσταση και το μαχητικό του πνεύμα -στην περίπτωση αυτή όχι μόνο απέναντι στον οπορτουνισμό, αλλά επίσης (και αυτό είναι το σημαντικό) απέναντι στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη. Τα μέσα που προτείνονται στρέφονται ενάντια στο σκοπό που υποτίθεται ότι υπηρετούν.

Στην αγχωτική επιθυμία του Λένιν να θεμελιώσει τη φύλαξη μιας παντοδύναμης κεντρικής επιτροπής που ξέρει τα πάντα, με σκοπό να προφυλάξει με προοπτικές ένα εργατικό κίνημα απέναντι σε κάθε παραπάτημα, αναγνωρίζουμε τα συμπτώματα του ίδιου υποκειμενισμού που ήδη έχει κάνει αρκετά κόλπα στη σοσιαλιστική σκέψη στη Ρωσία.

Είναι διασκεδαστικό το να τονίσουμε τα περίεργα άλματα που το σεβαστό ανθρώπινο "Εγώ" ήταν αναγκασμένο να κάνει στην πρόσφατη ρωσική ιστορία. Ριγμένο στο έδαφος, σχεδόν ένα με τη σκόνη, από τη ρωσική απολυταρχία, το "Εγώ" παίρνει την εκδίκηση του με το να μετατρέπεται σε επαναστατική δραστηριότητα. Στο σχήμα μιας επιτροπής συνωμοτών, στο όνομα μιας ανύπαρκτης Θέλησης του Λαού, κάθεται σε κάποιο είδος θρόνου και διακηρύσσει την παντοδυναμία του. Το "αντικείμενο" όμως αποδεικνύεται δυνατότερο. Το μαστίγιο θριαμβεύει και ο τσαρισμός φαίνεται να είναι η "νόμιμη" έκφραση της ιστορίας.

Κάποια στιγμή βλέπουμε να μπαίνει στο προσκήνιο ένα πιο "νόμιμο" παιδί της ιστορίας- το ρωσικό εργατικό κίνημα. Για πρώτη φορά στο ρωσικό έδαφος εμφανίζονται οι βάσεις για το σχηματισμό μιας πραγματικής "λαϊκής θέλησης".

Εδώ όμως εμφανίζεται ξανά το "Εγώ" του ρώσου επαναστάτη! Κάνοντας πιρουέτες πάνω στο κεφάλι του, για μια φορά ακόμη ανακηρύσσει τον εαυτό του στον παντοδύναμο διευθυντή της ιστορίας- αυτή τη φορά με τον τίτλο της Αυτού Εξοχότητας της Κεντρικής Επιτροπής του

Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος.

Ο σβέλτος ακροβάτης αποτυγχάνει να αντιληφθεί ότι το μόνο "υποκείμενο" που αξίζει τον ρόλο του διευθυντή, είναι το συλλογικό "Εγώ" της εργατικής τάξης. Η εργατική τάξη απαιτεί το δικαίωμα να κάνει τα λάθη της και να μάθει τη διαλεκτική της ιστορίας.

Ας μιλήσουμε ανοιχτά. Ιστορικά, τα λάθη που διαπράττονται από ένα πραγματικά επαναστατικό κίνημα είναι απείρως περισσότερο καρποφόρα από το οποιοδήποτε αλάθητο της πιο έξυπνης κεντρικής επιτροπής.

Ένα καθήκον άνευ προηγουμένου στην ιστορία του σοσιαλιστικού κινήματος έχει πέσει στους ώμους της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας. Είναι το να αποφασίσει για το ποια είναι η καλύτερη σοσιαλιστική πολιτική τακτική σε μια χώρα όπου κυριαρχεί η απόλυτη μοναρχία. Θα ήταν λάθος να τραβήξουμε μια αυστηρή διαχωριστική γραμμή μεταξύ της κατάστασης στη Ρωσία και αυτής της Γερμανίας στην περίοδο 1879-90, όπου ίσχυαν οι αντισοσιαλιστικοί νόμοι του Βίσμαρκ. Οι δυο καταστάσεις έχουν ένα κοινό- την αστυνομοκρατία. Αλλιώς δεν θα ήταν σε καμιά περίπτωση συγκρίσιμες.

Τα εμπόδια που παρουσιάστηκαν στο δρόμο της σοσιαλδημοκρατίας από την απουσία δημοκρατικών ελευθεριών είναι σχετικά δευτερεύουσας σημασίας. Ακόμη και στη Ρωσία, το λαϊκό κίνημα πέτυχε να ξεπεράσει τα εμπόδια που έθεσε το κράτος. Ο λαός κέρδισε ένα (έστω και επισφαλές) σύνταγμα μέσα από τις ταραχές στους δρόμους.

Μένοντας στην πορεία αυτή, ο λαός της Ρωσίας θα πετύχει με τον καιρό ολική νίκη ενάντια στον αυταρχισμό.

Η βασική δυσκολία που αντιμετωπίζει η σοσιαλιστική δράση στη Ρωσία απορρέει από το γεγονός ότι στη χώρα αυτή η κυριαρχία της μπουρζουαζίας είναι καλυμμένη από το πέπλο της απολυταρχίας. Η κατάσταση αυτή δίνει στην σοσιαλιστική προπαγάνδα έναν αφηρημένο χαρακτήρα, ενώ η άμεση πολιτική δράση παίρνει ένα δημοκρατικό-επαναστατικό χαρακτήρα.

Οι αντισοσιαλιστικοί νόμοι του Βίσμαρκ έθεσαν το κίνημα μας εκτός συνταγματικών ορίων και αυτό σε μια υψηλά αναπτυγμένη αστική κοινωνία, όπου οι ταξικοί ανταγωνισμοί είχαν ήδη φτάσει σε πλήρη άνθηση στον κοινοβουλευτικό ανταγωνισμό (εδώ, παρεμπιπτόντως, φαίνεται και ο παραλογισμός της τακτικής του Βίσμαρκ). Η κατάσταση είναι διαφορετική στη Ρωσία. Το πρόβλημα είναι το πώς θα δημιουργήσουμε ένα σοσιαλδημοκρατικό κίνημα σε μια περίοδο που το κράτος δεν έχει έρθει ακόμη στα χέρια της μπουρζουαζίας.

Η κατάσταση αυτή έχει αντίκτυπο στην δράση μας, με την έννοια ότι πρέπει να μπολιάσουμε το ρωσικό έδαφος με τις σοσιαλιστικές ιδέες. Επίσης, με έναν περίεργο και άμεσο τρόπο, μας φέρνει μπροστά στο ζήτημα της οργάνωσης του κόμματος.

Κάτω από συνηθισμένες συνθήκες, όπου δηλαδή η πολιτική ηγεμονία της αστικής τάξης έχει προηγηθεί της εμφάνισης του σοσιαλιστικού κινήματος, η ίδια η μπουρζουαζία ενσταλάζει στην εργατική τάξη τα πρώτα ίχνη πολιτικής αλληλεγγύης. Στο σημείο αυτό, διαβάζουμε στο κομμουνιστικό μανιφέστο, η ενοποίηση της εργατικής τάξης δεν προέρχεται ακόμη από την δικιά της λαχτάρα για ενότητα, αλλά έρχεται σαν αποτέλεσμα της δραστηριότητας της μπουρζουαζίας, "...η οποία προκειμένου να επιτύχει τους πολιτικούς της στόχους, είναι υποχρεωμένη να βάλει σε κίνηση το προλεταριάτο..."

Παρ' όλα αυτά στη Ρωσία η σοσιαλδημοκρατία με τις δικές της προσπάθειες πρέπει να καλύψει μια ολόκληρη ιστορική περίοδο. Πρέπει να οδηγήσει τους ρώσους προλετάριους από την τωρινή "εξατομικοποιημένη" κατάσταση, την οποία παρατείνει το αυταρχικό καθεστώς, σε μια ταξική οργάνωση που θα τους βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν τους ιστορικούς τους στόχους και θα τους προετοιμάσει στον αγώνα για την επίτευξή τους.

Οι ρώσοι σοσιαλιστές είναι υποχρεωμένοι να αναλάβουν το χτίσιμο μιας τέτοιας οργάνωσης χωρίς να έχουν τα οφέλη από μια τέτοια οργάνωση, χωρίς να έχουν τα οφέλη των τυπικών εγγυήσεων που συνήθως βρίσκονται μέσα στο αστικό-δημοκρατικό σκηνικό. Δεν διαθέτουν την πολιτική πρώτη ύλη, η οποία στις άλλες χώρες παρέχεται από την ίδια την αστική κοινωνία. Σαν να λεμε ότι σαν τον παντοδύναμο θεό πρέπει να δημιουργήσουν μια τέτοια οργάνωση από το κενό.

Πώς θα επιτύχουμε την μετάβαση από τον τύπο οργάνωσης τον χαρακτηριστικό για το προπαρασκευαστικό στάδιο του σοσιαλιστικού κινήματος- συνήθως μη συνδεδεμένες τοπικές

ομάδες και όμιλοι με κύρια δράση την προπαγάνδα- στην ενότητα ενός μεγάλου, πανεθνικού σώματος, κατάλληλου για συγκεντρωμένη πολιτική δράση σε όλη την έκταση του ρωσικού κράτους; αυτό είναι το συγκεκριμένο πρόβλημα που η ρωσική σοσιαλδημοκρατία αντιμετωπίζει εδώ και κάποιο καιρό.

Η αυτονομία και η απομόνωση είναι τα πιο πολυειπωμένα χαρακτηριστικά του παλιού τύπου οργάνωσης. Είναι λοιπόν κατανοητό το γιατί το σύνθημα όλων όσων θέλουν να δούνε μια περιεκτική πανεθνική οργάνωση θα έπρεπε να είναι "Συγκεντρωτισμός!".

Στο συνέδριο του κόμματος έγινε προφανές ότι ο όρος "συγκεντρωτισμός" δεν καλύπτει πλήρως το ζήτημα της οργάνωσης της ρωσικής σοσιαλδημοκρατίας. Για μια ακόμη φορά μάθαμε ότι καμιά αυστηρή φόρμουλα δεν μπορεί να μας εφοδιάσει με την λύση για οποιοδήποτε πρόβλημα του κοινωνικού κινήματος.

Το "ένα βήμα μπρος, δυο βήματα πίσω" του Λένιν, ενός έξοχου μέλους της ομάδας της Ισκρα, είναι μια μεθοδική έκθεση των ιδεών της υπέρ-συγκεντρωτικής τάσης στο ρωσικό κίνημα. Τα επιχειρήματα που στο βιβλίο αυτό παρουσιάζονται με ασύγκριτη δύναμη και λογική, είναι αυτά του ανελέητου συγκεντρωτισμού. Σαν αρχή παρουσιάζεται η αναγκαιότητα της επιλογής και της συγκρότησης ως ξεχωριστό σώμα, όλων των ενεργών επαναστατών, σε διάκριση με την ανοργάνωτη, αν και επαναστατική, μάζα που πλαισιώνει αυτή την ελίτ.

Η άποψη του Λένιν είναι ότι η κεντρική επιτροπή του κόμματος θα πρέπει να έχει το προνόμιο να συγκροτεί όλες τις τοπικές επιτροπές του κόμματος. Θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να διορίζει τα αποτελεσματικά όργανα όλων των τοπικών σωμάτων από τη Γενεύη ως τη Λιέγη και από το Τομσκ ως το Ιρκουτσκ.

Πρέπει επίσης να έχει το δικαίωμα να επιβάλλει σε όλες τις επιτροπές τους δικούς της έτοιμους κανόνες διοίκησης του κόμματος. Πρέπει να έχει το δικαίωμα να καθορίζει χωρίς αμφισβήτηση ζητήματα όπως η διάλυση και η επανασύσταση των τοπικών οργανώσεων. Με τον τρόπο αυτό, η κεντρική επιτροπή θα μπορεί να καθορίζει, όπως την βολεύει, την σύνθεση των υψηλότερων οργάνων του κόμματος. Η κεντρική επιτροπή θα είναι το μόνο σκεπτόμενο στοιχείο στο κόμμα. Οι υπόλοιποι κομματικοί σχηματισμοί θα είναι απλά τα εκτελεστικά άκρα της.

Ο Λένιν ισχυρίζεται ότι ο συνδυασμός του μαζικού σοσιαλιστικού κινήματος με έναν τόσο ισχυρά συγκεντρωτικό τύπο οργάνωσης είναι μια συγκεκριμένη αρχή του επαναστατικού μαρξισμού. Προκειμένου να στηρίξει την άποψη αυτή αναπτύσσει μια σειρά επιχειρημάτων, με τα οποία θα ασχοληθούμε στη συνέχεια.

Μιλώντας γενικά, είναι αναμφισβήτητο το ότι κάποια ισχυρή τάση προς την συγκεντροποίηση είναι έμφυτη στο σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Η τάση αυτή πηγάζει από το οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού που είναι βασικά ένας συγκεντρωτικός παράγοντας. Το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα αναπτύσσει την δραστηριότητα του μέσα στο μεγάλο αστικό κέντρο. Η αποστολή του είναι να εκπροσωπήσει, μέσα στα όρια του εθνικού κράτους, τα ταξικά συμφέροντα του προλεταριάτου και να αντιπαραθέτει αυτά τα κοινά συμφέροντα με όλα τα τοπικά και συλλογικά συμφέροντα.

Έτσι η σοσιαλδημοκρατία είναι κατά κανόνα εχθρική σε κάθε εκδήλωση που προωθεί τον τοπικό ή ομοσπονδιακό χαρακτήρα. Παλεύει για την ένωση όλων των εργατών και των εργατικών οργανώσεων σε ένα κόμμα ανεξαρτήτως εθνικών, θρησκευτικών ή επαγγελματικών διαφορών. Η σοσιαλδημοκρατία εγκαταλείπει την αρχή αυτή και υποχωρεί στον φεντεραλισμό μόνο κάτω από ειδικές συνθήκες, όπως στην περίπτωση της Αυστρο-Ουγγρικής αυτοκρατορίας.

Είναι ξεκάθαρο το ότι η ρωσική σοσιαλδημοκρατία δεν θα έπρεπε να οργανωθεί σαν ένα ομοσπονδιακό μόρφωμα πολλών εθνικών ομάδων. Πρέπει να γίνει ένα ενιαίο κόμμα για ολόκληρη την αυτοκρατορία. Παρ' όλα αυτά δεν είναι αυτό το ζήτημα που αντιμετωπίζουμε εδώ. Αυτό που μας απασχολεί είναι το σε ποιο βαθμό είναι απαραίτητος ο συγκεντρωτισμός σ' αυτό το ενοποιημένο ρωσικό κόμμα από την άποψη των ιδιαίτερων συνθηκών μέσα στις οποίες το κόμμα αυτό πρέπει να λειτουργήσει.

Κοιτάζοντας το ζήτημα από τη σκοπιά των τυπικών καθηκόντων της σοσιαλδημοκρατίας, της δυναμικής του ως κόμμα του ταξικού αγώνα, φαίνεται κατ' αρχήν ότι η δύναμη και η ενέργεια του κόμματος είναι χαρακτηριστικά ευθέως εξαρτημένα από την πιθανότητα να συγκεντροποιηθεί

το κόμμα. Παρ' όλα αυτά, αυτά τα τυπικά καθήκοντα απαντώνται σε όλα τα ενεργά κόμματα. Στην περίπτωση της σοσιαλδημοκρατίας είναι λιγότερα σημαντικά από την επιρροή των ιστορικών συνθηκών.

Η σοσιαλδημοκρατία είναι το πρώτο κίνημα στην ιστορία των ταξικών κοινωνιών που βασίζεται, σε όλες τις φάσεις και την πορεία του, στην οργάνωση και στην άμεση, ανεξάρτητη δράση των μαζών.

Εξ αιτίας αυτού η σοσιαλδημοκρατία δημιουργεί έναν οργανωτικό τύπο που είναι τελείως διαφορετικός από τους κοινούς ανάμεσα στα προηγούμενα επαναστατικά κινήματα, όπως των Γιακοβινών και των υποστηρικτών του Μπλανκι.

Ο Λένιν φαίνεται να παραμερίζει το γεγονός αυτό όταν παρουσιάζει στο βιβλίο του την άποψη ότι ο επαναστάτης σοσιαλδημοκράτης δεν είναι τίποτε άλλο από "Γιακωβινός ακατάλυτα δεμένος στην οργάνωση του ταξικά συνειδητοποιημένου προλεταριάτου".

Για τον Λένιν, η διαφορά μεταξύ της σοσιαλδημοκρατίας και του μπλανκισμού ανάγεται στην παρατήρηση ότι στη θέση μιας χούφτας συνωμοτών έχουμε το ταξικά-συνειδητό προλεταριάτο. Ξεχνά ότι η διάφορα αυτή επιβάλλει την ολική αναθεώρηση των ιδεών μας για την οργάνωση και συνεπώς μια τελείως διαφορετική αντίληψη του συγκεντρωτισμού και των σχέσεων μεταξύ του κόμματος και του αγώνα. Ο μπλανκισμός δεν βασιζόταν στην άμεση δράση της εργατικής τάξης. Έτσι δεν χρειαζόταν να οργανώσει τον κόσμο για την επανάσταση. Ο κόσμος θα έπαιζε το ρόλο του μόνο εκείνη τη στιγμή της επανάστασης. Η προετοιμασία για την επανάσταση αφορούσε μόνο το μικρό τμήμα εκείνων των επαναστατών των οπλισμένων για το πραξικόπημα. Μάλιστα, για να διασφαλιστεί η επιτυχία της επαναστατικής συνωμοσίας, θεωρούνταν συνετό να κρατούνται οι μάζες σε κάποια απόσταση από τους συνωμότες. Μια τέτοια σχέση θα μπορούσαν να τη συλλάβουν μόνο οι μπλανκιστές, αφού η συνωμοτική δραστηριότητα της οργάνωσης τους δεν είχε σχέση με τον καθημερινό αγώνα των λαϊκών μαζών.

Η τακτική και τα καθήκοντα των μπλανκιστών επαναστατών μόνο μικρή σχέση είχε με τον στοιχειώδη ταξικό αγώνα. Έτσι ήταν σχεδιασμένα ελεύθερα. Μπορούσαν να αποφασίζονται εκ των προτέρων και να παίρνουν τη μορφή ενός σχεδίου προς εκτέλεση. Σαν συνέπεια αυτού, τα απλά μέλη της οργάνωσης ήταν απλά εκτελεστικά όργανα, εκτελώντας τις εντολές ενός σχεδίου έξω από τη δικιά τους σφαίρα δραστηριοτήτων. Ήταν τα όργανα της κεντρικής επιτροπής. Εδώ συναντάμε ένα δεύτερο παράδοξο του συνωμοτικού συγκεντρωτισμού: την απόλυτη και τυφλή υποταγή όλων των κομματικών σχημάτων στην θέληση του κέντρου και την επέκταση της εξουσίας αυτής σε όλα τα μέρη της οργάνωσης.

Όμως η σοσιαλδημοκρατική δραστηριότητα διεξάγεται κάτω από ριζικά διαφορετικές συνθήκες. Προκύπτει ιστορικά από τον στοιχειώδη ταξικό αγώνα. Εξαπλώνεται και αναπτύσσεται σύμφωνα με την ακόλουθη διαλεκτική αντίφαση. Ο προλεταριακός στρατός στελεγχώνεται και συνειδητοποιεί τους στόχους του στην πορεία του αγώνα. Η δραστηριότητα της οργάνωσης του κόμματος, η ανάπτυξη της συνειδητοποίησης των στόχων του αγώνα μέσα στους προλετάριους και ο ίδιος ο αγώνας δεν είναι πράγματα που χωρίζονται χρονολογικά και μηχανικά. Είναι μόνο διαφορετικές όψεις του ίδιου αγώνα και έτσι για την σοσιαλδημοκρατία δεν υπάρχουν λεπτομερή σχήματα τακτικής με τα οποία η κεντρική επιτροπή μπορεί να εκπαιδεύσει τα μέλη με τον ίδιο τρόπο που εκπαιδεύονται οι στρατιώτες στα στρατόπεδα. Ακόμη, το εύρος της επιρροής του σοσιαλιστικού κόμματος συνεχώς παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογες μ' αυτές του αγώνα μέσα στον οποίο η οργάνωση δημιουργείται και αναπτύσσεται.

Για το λόγο αυτό ο συγκεντρωτισμός της σοσιαλδημοκρατίας δεν μπορεί να βασιστεί στη μηχανική καθυπόταξη και την τυφλή υπακοή των μελών στο κέντρο του κόμματος. Για τον λόγο αυτό το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα δεν μπορεί να επιτρέψει τον αεροστεγή διαχωρισμό μεταξύ του ταξικά συνειδητού πυρήνα του προλεταριάτου που βρίσκεται μέσα στο κόμμα και του άμεσου λαϊκού περιβάλλοντος του, των μη κομματικών τμημάτων του προλεταριάτου.

Έτσι οι δυο αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται ο συγκεντρωτισμός του Λένιν είναι ακριβώς αυτές:

1. Η τυφλή καθυπόταξη, και στην πιο μικρή λεπτομέρεια, όλων των οργάνων του κόμματος στο κέντρο του κόμματος που μόνο αυτό σκέφτεται, καθοδηγεί και αποφασίζει για όλα.

2. Ο αποφασιστικός διαχωρισμός του οργανωμένου πυρήνα των επαναστατών από το κοινωνικό-επαναστατικό περιβάλλον τους.

Αυτός ο συγκεντρωτισμός είναι μια μηχανική μετάθεση των οργανωτικών αρχών του μπλανκισμού στο μαζικό κίνημα των σοσιαλιστών εργατών.

Σε συμφωνία με τη λογική ο Λένιν ορίζει τον επαναστάτη σοσιαλδημοκράτη "Γιακωβίνο δεμένο στην οργάνωση του ταξικά συνειδητοποιημένου προλεταριάτου".

Το γεγονός είναι ότι η σοσιαλδημοκρατία δεν είναι δεμένη με την οργάνωση του προλεταριάτου. Είναι η ίδια προλεταριάτο. Και εξ αιτίας αυτού, ο σοσιαλδημοκρατικός συγκεντρωτισμός είναι βασικά διαφορετικός από τον μπλανκικό συγκεντρωτισμό. Μπορεί να είναι μόνο η συγκεντρωμένη θέληση των ατόμων και των ομάδων των αντιπροσωπευτικών της εργατικής τάξης. Είναι σαν να λέμε ο "αυτό-συγκεντρωτισμός" των προχωρημένων τμημάτων του προλεταριάτου. Είναι ο κανόνας της πλειοψηφίας μέσα στο κόμμα του.

Οι απαράβατοι όροι για την πραγμάτωση του σοσιαλδημοκρατικού συγκεντρωτισμού είναι:

1. Η ύπαρξη ενός μεγάλου αντιπροσωπευτικού τμήματος της εργατικής τάξης, εκπαιδευμένου στην ταξική πάλη.

2. Η δυνατότητα για τους εργάτες να αναπτύσσουν τη δικιά τους πολιτική δραστηριότητα μαζά από την άμεση επιρροή στην δημόσια ζωή, στον κομματικό τύπο, στις δημόσιες συγκεντρώσεις κ.λ.π.

Οι συνθήκες αυτές δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί πλήρως στη Ρωσία. Η πρώτη- μια προλεταριακή εμπροσθοφυλακή με συνείδηση των ταξικών συμφερόντων και ικανή να αυτοδιευθύνεται στην πολιτική δραστηριότητα- μόλις τώρα εμφανίζεται στη Ρωσία. Όλες οι προσπάθειες για σοσιαλιστική δράση και οργάνωση θα πρέπει να στοχεύουν στο να επιταχύνουν το σχηματισμό μιας τέτοιας εμπροσθοφυλακής. Η δεύτερη συνθήκη μπορεί να υπάρξει μόνο κάτω από καθεστώς πολιτικών ελευθεριών.

Με τα συμπεράσματα αυτά ο Λένιν διαφωνεί έντονα. Είναι πεισμένος ότι όλες οι αναγκαίες συνθήκες για το σχηματισμό ενός τέτοιου ισχυρού και συγκεντρωτικού κόμματος, υπάρχουν ήδη στη Ρωσία. Διακηρύσσει ότι: "δεν είναι πια οι προλετάριοι, αλλά συγκεκριμένοι διανοούμενοι στο κόμμα μας που χρειάζονται εκπαίδευση στα θέματα της οργάνωσης και της πειθαρχίας". Μεγαλοποιεί την εκπαιδευτική επιρροή του εργοστασίου, το οποίο λέει ότι μαθαίνει στο προλεταριάτο "πειθαρχία και οργάνωση".

Με το να λέει όλα αυτά, ο Λένιν δείχνει ξανά ότι η αντίληψη του για τη σοσιαλιστική οργάνωση είναι αρκετά μηχανιστική. Η πειθαρχία, που ο Λένιν έχει στο μυαλό του, δεν εμφυτεύεται στην εργατική τάξη μόνο από το εργοστάσιο αλλά και από το στρατό και την κρατική γραφειοκρατία, δηλαδή από ολόκληρο τον μηχανισμό του συγκεντρωτικού αστικού κράτους.

Κακοποιούμε τις λέξεις και αυταπατόμαστε όταν χρησιμοποιούμε τον ίδιο όρο - την πειθαρχία - σε τόσο διαφορετικές καταστάσεις όπως: α) η απουσία σκέψης και θέλησης σε ένα σώμα με χιλιάδες αυτόματα κινούμενα πόδια και χέρια, και β) ο αυθόρμητος συνδυασμός της συνειδητής πολιτικής πράξης σε ένα σώμα ανθρώπων. Ποιο είναι το κοινό μεταξύ της συστηματικής υποταγής μιας καταπιεσμένης τάξης και την αυτό-πειθάρχηση και οργάνωση μιας τάξης που αγωνίζεται για την χειραφέτηση της;

Η αυτό-πειθάρχηση της σοσιαλδημοκρατίας δεν είναι καθόλου η αντικατάσταση της εξουσίας των αστών από την εξουσία της σοσιαλιστικής κεντρικής επιτροπής. Η εργατική τάξη θα επιζητήσει την αίσθηση μιας νέας πειθαρχίας, την ελεύθερα επιλεγμένη αυτό-πειθάρχηση της σοσιαλδημοκρατίας, όχι σαν αποτέλεσμα της πειθαρχίας που επιβάλλεται από το αστικό κράτος, αλλά με το να ξεριζώνει μέχρι την τελευταία ρίζα τις παλιές της συνήθειες της υπακοής και της δουλοπρέπειας.

Ο συγκεντρωτισμός, με τη σοσιαλιστική έννοια, δεν είναι κάτι απόλυτο που βρίσκει εφαρμογή σε κάθε φάση του εργατικού κινήματος. Είναι μια τάση που πραγματώνεται σε αναλογία με την ανάπτυξη και την πολιτική εκπαίδευση που οι εργαζόμενες μάζες κατακτούν στην πορεία του αγώνα τους.

Χωρίς αμφιβολία, η απουσία των αναγκαίων συνθηκών για την ολοκληρωτική πραγματοποίηση αυτού του είδους συγκεντρωτισμού στο ρωσικό κίνημα, είναι ένα τρομερό

εμπόδιο.

Είναι λάθος να πιστεύουμε ότι είναι δυνατό να αντικαταστήσουμε "προσωρινά" με την απόλυτη εξουσία μιας κεντρικής επιτροπής (που ενεργεί σαν "άτυπη εκπροσώπηση") τον ακόμη απραγματοποίητο ρόλο της πλειοψηφίας των συνειδητών εργατών μέσα στο κόμμα και μ' αυτό τον τρόπο να αντικαταστήσουμε τον ανοιχτό έλεγχο των εργαζόμενων μαζών πάνω στα όργανα του κόμματος με τον αντίστροφο έλεγχο της κεντρικής επιτροπής πάνω στο επαναστατικό προλεταριάτο.

Η ιστορία του ρωσικού εργατικού κινήματος μας δείχνει την αναμφισβήτητη άξια ενός τέτοιου συγκεντρωτισμού. Ένα παντοδύναμο κέντρο με κύρος, όπως αυτό που θα είχε ο Λένιν, με το απεριόριστο δικαίωμα να ελέγχει και να παρεμβαίνει, θα ήταν ένας παραλογισμός εάν αυτή η εξουσία εφαρμοζόταν μόνο σε τεχνικά ζητήματα, όπως η διαχείριση των οικονομικών, η κατανομή καθηκόντων στους οργανωτές και τους προπαγανδιστές ή η μεταφορά και κυκλοφορία των έντυπων υλικών. Ένα όργανο με τέτοιες μεγάλες εξουσίες θα είχε πολιτικό λόγο ύπαρξης μόνο εάν αυτές οι εξουσίες εφαρμοζόταν για την επεξεργασία κοινού σχεδίου δράσης, εάν το κεντρικό όργανο αναλαμβάνει την πρωτοβουλία για την πλατιά επαναστατική δράση.

Ποια ήταν όμως η εμπειρία του ρωσικού σοσιαλιστικού κινήματος μέχρι τώρα; Οι πιο σημαντικές και καρποφόρες αλλαγές στην τακτική πολιτική του κατά τα τελευταία δέκα χρόνια δεν ήταν επινοήσεις των πολλών ηγετών και πολύ περισσότερο ούτε κανενός κεντρικού οργανωτικού οργάνου. Ήταν πάντα το αυθόρμητο προϊόν του κινήματος σε κατάσταση βρασμού. Έτσι ήταν τα πράγματα για την πρώτη φάση ανάπτυξης του προλεταριακού κινήματος, το οποίο ξεκίνησε με την αυθόρμητη γενική απεργία στην Αγ. Πετρούπολη το 1896, ένα γεγονός που σηματοδοτεί την έναρξη μιας εποχής οικονομικού αγώνα από τον εργαζόμενο λαό της Ρωσίας. Έτσι ήταν επίσης και στην επόμενη περίοδο που ξεκίνησε με τις αυθόρμητες διαδηλώσεις των φοιτητών της Αγ. Πετρούπολης τον Μάρτη του 1901. Η γενική απεργία στο Ρόστοβ του Ντον, το 1903, που σηματοδοτεί την επόμενη μεγάλη τακτική στροφή του ρωσικού προλεταριακού κινήματος, ήταν επίσης αυθόρμητη ενέργεια. "Από μόνη της" η απεργία επεκτάθηκε σε πολιτικές διαδηλώσεις, ζύμωση στους δρόμους και μεγάλες ανοιχτές συγκεντρώσεις που και ο πιο αισιόδοξος επαναστάτης δεν θα μπορούσε να ονειρευτεί μερικά χρόνια πριν.

Η υπόθεση μας κέρδισε πολλά με τα γεγονότα εκείνα. Παρ' όλα αυτά η πρωτοβουλιακή και συνειδητή ηγεσία των σοσιαλδημοκρατικών οργανώσεων έπαιξε έναν ασήμαντο ρόλο στην ανάπτυξη αυτή. Είναι αλήθεια ότι οι οργανώσεις αυτές δεν ήταν προετοιμασμένες για γεγονότα σαν κι αυτά. Όμως ο ασήμαντος ρόλος που έπαιζαν οι επαναστάτες δεν μπορεί να εξηγηθεί έτσι. Ούτε μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη αυτού του παντοδύναμου κομματικού κέντρου σαν κι αυτό που ζητάει ο Λένιν. Η ύπαρξη ενός τέτοιου καθοδηγητικού κέντρου πιθανώς θα αύξανε την αταξία των τοπικών επιτροπών με το να τονίζει τη διαφορά μεταξύ της σφοδρής επίθεσης των μαζών και τη συνετή θέση της σοσιαλδημοκρατίας. Το ίδιο φαινόμενο - ο ασήμαντος ρόλος που η πρωτοβουλία των κεντρικών κομματικών οργάνων έπαιξε στην επεξεργασία τακτικής πολιτικής - μπορεί να παρατηρηθεί σήμερα και στη Γερμανία και άλλες χώρες. Γενικά, η τακτική πολιτική της σοσιαλδημοκρατίας δεν είναι κάτι που μπορεί να "εφευρεθεί". Είναι το προϊόν μιας σειράς μεγάλων δημιουργικών πράξεων του συχνά αυθόρμητου ταξικού αγώνα που αναζητά τον δρόμο του.

Το ασυνείδητο έρχεται πριν από το συνειδητό. Η λογική του ιστορικού προτσές έρχεται πριν την υποκειμενική λογική των ανθρώπων που συμμετέχουν στο ιστορικό αυτό προτσές. Η τάση των διοικητικών οργάνων του σοσιαλιστικού κόμματος είναι να παίζουν έναν συντηρητικό ρόλο. Η εμπειρία δείχνει ότι κάθε φορά που το εργατικό κίνημα κερδίζει νέο έδαφος, τα όργανα αυτά το εκμεταλλεύονται στο έπακρο. Την ίδια στιγμή το μεταμορφώνουν σε ένα οχυρό, που καθυστερεί την προώθηση σε πλατύτερη κλίμακα.

Η τωρινή τακτική πολιτική της Γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας έχει κερδίσει καθολική εκτίμηση διότι είναι ευέλικτη αλλά και σταθερή. Αυτό είναι σημάδι της καλής προσαρμογής του κόμματος, στην παραμικρή λεπτομέρεια της καθημερινής του δραστηριότητας, στις συνθήκες του κοινοβουλευτικού καθεστώτος. Το κόμμα έχει κάνει μια μεθοδική μελέτη όλων των πόρων που διαθέτει το έδαφος αυτό. Ξέρει πώς να χρησιμοποιήσει τους πόρους αυτούς χωρίς να τροποποιήσει

της αρχής του.

Όμως αυτή η τέλεια προσαρμογή έχει αρχίσει ήδη να κλείνει τους ορίζοντες για το κόμμα μας. Υπάρχει μια τάση στο κόμμα να θεωρείται η κοινοβουλευτική τακτική σαν η αμετάβλητη και συγκεκριμένη τακτική της σοσιαλιστικής δραστηριότητας. Αρνούνται, για παράδειγμα, να θεωρήσουν την πιθανότητα (που τίθεται από τον Πάρβους) να αλλάξουμε την τακτική πολιτική μας σε περίπτωση κατάρρευσης των γενικών εκλογών στη Γερμανία, μια πιθανότητα που δεν αποκλείεται συνολικά από την γερμανική σοσιαλδημοκρατία.

Η αδράνεια αυτή οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στο γεγονός ότι είναι πολύ άβολο το να καθορίσει κανείς, μέσα στο κενό των αφηρημένων υποθέσεων, τις γραμμές και τις μορφές πολιτικών καταστάσεων που δεν υπάρχουν ακόμη. Προφανώς, το σημαντικό για τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία δεν είναι η προετοιμασία ενός σχήματος οδηγιών για μελλοντικές πολιτικές. Είναι σημαντικό: α) να προωθήσουμε μια σωστή ιστορική εκτίμηση των μορφών αγώνα που αντιστοιχούν σε δεδομένες συνθήκες και β) να διατηρήσουμε την κατανόηση της σχέσης της τρέχουσας φάσης και της αναπόφευκτης ανόδου των επαναστατικών τάσεων καθώς πλησιάζουμε στον τελικό στόχο της ταξικής πάλης.

Με το να παραχωρούμε, όπως θέλει ο Λένιν, τέτοιες απόλυτες εξουσίες αρνητικού χαρακτήρα στα ανώτερα όργανα του κόμματος, ενδυναμώνουμε σε επικίνδυνο βαθμό, τον συντηρητισμό που είναι έμφυτος σε τέτοια όργανα. Αν η τακτική ενός σοσιαλιστικού κόμματος δεν αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κεντρικής επιτροπής αλλά ενός ολόκληρου κόμματος ή ακόμη καλύτερα ενός ολόκληρου εργατικού κινήματος, τότε είναι ξεκάθαρο ότι οι κομματικές οργανώσεις και οι ομοσπονδίες χρειάζονται την ελευθέρια στη δράση που μόνο αυτή μπορεί να τους επιτρέψει να αναπτύξουν την επαναστατική τους πρωτοβουλία και να εκμεταλλευτούν όλες τις δυνατότητες της κατάστασης. Ο υπέρ-συγκεντρωτισμός που ζητάει ο Λένιν είναι γεμάτος από το αποστειρωμένο πνεύμα του επιστάτη. Το πνεύμα αυτό δεν είναι ούτε θετικό, ούτε δημιουργικό. Η αγωνία του Λένιν δεν είναι το πώς θα κάνει την δραστηριότητα του κόμματος πιο καρποφόρα, αλλά το πώς θα ελέγξει το κόμμα- το να περιορίσει το κίνημα αντί να το αναπτύξει, να το δέσει παρά να το ενώσει.

Στην παρούσα κατάσταση, ένα τέτοιο πείραμα θα ήταν διπλά επικίνδυνο για τη ρωσική σοσιαλδημοκρατία. Στέκεται στην παραμονή των αποφασιστικών μαχών ενάντια στο τσαρισμό. Πρόκειται να μπει ή ήδη έχει μπει σε μια περίοδο εντατικής δημιουργικής δραστηριότητας, μέσα στην οποία θα πλατύνει (καθώς είναι συνηθισμένο σε μια επαναστατική περίοδο) την σφαίρα επιρροής της και θα προωθηθεί αυθόρμητα μέσα από άλματα κι αναπηδήσεις. Το να επιχειρήσουμε να δέσουμε την πρωτοβουλία του κόμματος αυτή τη στιγμή, να το περικυκλώσουμε με συρματόπλεγμα, σημαίνει να το καταστήσουμε ανίκανο να εκπληρώσει το τρομερό καθήκον της στιγμής.

Οι γενικές ιδέες που παρουσιάσαμε στο ζήτημα του σοσιαλιστικού συγκεντρωτισμού δεν είναι από μόνες τους ικανές για το σχηματισμό ενός θεσμικού σχεδίου που να ταιριάζει στο ρωσικό κόμμα. Τελικά, ένας τέτοιος θεσμός μπορεί να καθοριστεί μόνο από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώνεται η δραστηριότητα της οργάνωσης σε μια δεδομένη εποχή. Το ζήτημα της στιγμής στη Ρωσία είναι το πώς θα καταφέρουμε να βάλουμε σε κίνηση μια μεγάλη προλεταριακή οργάνωση. Κανένα θεσμικό σχέδιο δεν μπορεί να αξιώσει το αλάνθαστο. Πρέπει μέσα στη φωτιά να αποδειχθεί σωστό.

Όμως από τη γενική μας αντίληψη για τη φύση της σοσιαλδημοκρατικής οργάνωσης, αισθανόμαστε δικαιολογημένοι να συμπεράνουμε ότι το πνεύμα αυτό απαιτεί - ιδίως στα πρώτα βήματα ενός μαζικού κόμματος- τον συντονισμό και την ενοποίηση του κινήματος και όχι την αυστηρή υποταγή σε ένα σύστημα κανονισμών. Αν το κόμμα είχε το χάρισμα της πολιτικής κινητικότητας, συμπληρωμένο με την ακλόνητη πίστη σε αρχές και με ενδιαφέρον για την ενότητα, μπορούμε όλοι να είμαστε βέβαιοι ότι κάθε ελάττωμα στη θεσμική οργάνωση του κόμματος θα διορθωθεί στην πράξη. Για μας δεν είναι το γράμμα, αλλά το ζωντανό πνεύμα που έρχεται στην οργάνωση από μέλη που αποφασίζουν για την αξία της μιας ή της άλλης οργανωτικής μορφής.

Μέχρι εδώ εξετάσαμε το πρόβλημα του συγκεντρωτισμού από τη σκοπιά των γενικών αρχών

της σοσιαλδημοκρατίας, και σε ένα βαθμό, κάτω από το φως των ιδιαίτερων συνθηκών της Ρωσίας. Όμως ο στρατιωτικός υπέρ-συγκεντρωτισμός που αποζητά ο Λένιν και οι φίλοι του δεν είναι απλά προϊόν τυχαίων διαφορών στις απόψεις. Λενε ότι σχετίζεται με μια εκστρατεία ενάντια στον οπορτουνισμό που ο Λένιν εξαπολύει μέχρι και την παραμικρή οργανωτική λεπτομέρεια.

"Είναι σημαντικό" λέει ο Λένιν, "να σφυρηλατήσουμε ένα περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικό όπλο ενάντια στον οπορτουνισμό". Πιστεύει ότι ο οπορτουνισμός πηγάζει συγκεκριμένα από την χαρακτηριστική στήριξη των διανοούμενων στην αποκέντρωση και την αποδιοργάνωση, από την αποστροφή τους απέναντι στην αυστηρή πειθαρχία και την "γραφειοκρατία" που είναι απαραίτητη για τη λειτουργία του κόμματος.

Ο Λένιν λέει ότι οι διανοούμενοι παραμένουν ατομικιστές και τείνουν στον αναρχισμό ακόμα και αν έχουν ενταχθεί στο σοσιαλιστικό κίνημα. Σύμφωνα μ' αυτόν, μόνο μεταξύ των διανοούμενων μπορούμε να συναντήσουμε την απέχθεια για την απόλυτη εξουσία μιας κεντρικής επιτροπής. Ο αυθεντικός προλετάριος, ισχυρίζεται ο Λένιν, καταλαβαίνει εξ αιτίας του ταξικού του ενστίκτου ένα είδος ηδονής στο να εγκαταλείψει τον εαυτό του στη μέγγενη μιας αυστηρής ηγεσίας και της ανελέητης πειθαρχίας. "Το να αντιπαραθέτουμε την γραφειοκρατία με την δημοκρατία" γράφει ο Λένιν, "σημαίνει το να αντιπαραθέτουμε τις οργανωτικές αρχές της επαναστατικής σοσιαλδημοκρατίας στις μεθόδους της οπορτουνιστικής οργάνωσης".

Ισχυρίζεται ότι μια παρόμοια σύγκρουση μεταξύ των συγκεντρωτικών και των αυτονομιστικών τάσεων συμβαίνει σε όλες τις χώρες όπου ο ρεφορμισμός και ο επαναστατικός σοσιαλισμός έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο. Επικεντρώνεται στην πρόσφατη διαμάχη μέσα στη γερμανική σοσιαλδημοκρατία πάνω στο ζήτημα του βαθμού ελευθερίας που πρέπει να παραχωρείται στους σοσιαλιστές εκπροσώπους του κόμματος στις νομοθετικές επιτροπές.

Ας εξετάσουμε τις διαχωριστικές γραμμές που τραβάει ο Λένιν.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να τονίσουμε ότι η μεγαλοποίηση της υποτιθέμενης ιδιοφυΐας των προλετάρων στο ζήτημα της οργάνωσης και η γενική δυσπιστία απέναντι στους διανοούμενους δεν είναι τα πιο βασικά σημάδια της "επαναστατικής μαρξιστικής" νοοτροπίας. Είναι πολύ εύκολο να καταδείξουμε ότι τα επιχειρήματα αυτά είναι τα ίδια έκφραση οπορτουνισμού.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των καθαρών προλεταριακών στοιχείων και των μη-προλεταριακών διανοούμενων μέσα στο εργατικό κίνημα τίθεται ως ιδεολογικό ζήτημα από τις ακόλουθες τάσεις: τον μισοαναρχισμό των γάλλων συνδικαλικών, των οποίων το σύνθημα είναι "φυλάξου από τον πολιτικό!", τον αγγλικό τρειντ-γιουνιονισμό που διακατέχεται από δυσπιστία απέναντι στους "οραματιστές σοσιαλιστές" και αν οι πληροφορίες μας είναι σωστές ο "αγνός οικονομισμός" που παρουσιάστηκε πρόσφατα μέσα στη ρωσική σοσιαλδημοκρατία από την ραμποτσαγια μισλ, που τυπώθηκε μυστικά στην Αγ. Πετρούπολη.

Στα περισσότερα σοσιαλιστικά κόμματα της δυτικής Ευρώπης υπάρχει αναμφισβήτητα μια σύνδεση μεταξύ του οπορτουνισμού και των "διανοούμενων", όπως και μεταξύ του οπορτουνισμού και των αποκεντρωτικών τάσεων μέσα στο εργατικό κίνημα.

Τίποτε όμως δεν είναι περισσότερο αντίθετο στην ιστορική-διαλεκτική μέθοδο της μαρξιστικής σκέψης από το να διαχωρίσουμε τα κοινωνικά φαινόμενα από το ιστορικό τους έδαφος και να παρουσιάζουμε τα φαινόμενα αυτά σαν αφηρημένες φόρμουλες που έχουν απόλυτη και γενική εφαρμογή.

Προσπαθώντας να εξηγήσουμε, μπορούμε να πούμε ότι ο "διανοούμενος", ένα κοινωνικό στοιχείο που ξεπηδά από την μπουρζουαζία και άρα ξένο προς το προλεταριάτο, εντάσσεται στο σοσιαλιστικό κίνημα όχι από την φυσική ταξική του κλίση, αλλά αντίθετα σ' αυτή. Για το λόγο αυτό, είναι περισσότερο επιρρεπής στις οπορτουνιστικές παρεκκλίσεις απ' ότι ο προλετάριος. Ο δευτερος μπορούμε να περιμένουμε ότι θα βρει ένα ορισμένο σημείο στήριξης των ταξικών του συμφερόντων, αν δεν εγκαταλείνει το αυθεντικό του περιβάλλον, την εργαζόμενη μάζα. Η απόλυτη φόρμα όμως που εξάγεται από την τάση αυτή των διανοούμενων προς τον οπορτουνισμό και, πάνω απ' όλα, ο τρόπος με τον οποίο η τάση αυτή εκδηλώνεται στα οργανωτικά θέματα εξαρτώνται κάθε φορά από το δεδομένο κοινωνικό περιβάλλον.

Ο αστικός κοινοβουλευτισμός είναι εκείνη η κοινωνική βάση του φαινομένου που παρατηρεί ο Λένιν στο γερμανικό, το γαλλικό και το ιταλικό σοσιαλιστικό κίνημα. Αυτός ο

κοινοβουλευτισμός είναι ο τύπος της ανάπτυξης όλων των οπορτουνιστικών τάσεων που υπάρχουν σήμερα στη δυτική σοσιαλδημοκρατία.

Αυτός ο τύπος κοινοβουλευτισμού που σήμερα έχουμε στη Γαλλία, την Ιταλία και τη Γερμανία παρέχει το έδαφος για τις αυταπάτες του σημερινού οπορτουνισμού, όπως η υπερεκτίμηση των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, της ταξικής και κομματικής συνεργασίας της ελπίδας για μια ειρηνική ανάπτυξη προς το σοσιαλισμό κ.λ.π. Και το κάνει αυτό με το να βάζει τους διανοούμενους να ενεργούν για τους κοινοβουλευτικούς, πάνω από το προλεταριάτο και με το να χωρίζει τους διανοούμενους από τους προλετάριους μέσα στο ίδιο το σοσιαλιστικό κίνημα. Μαζί με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, ο κοινοβουλευτισμός γίνεται ο βατήρας για τους πολιτικούς καριερίστες. Έτσι εξηγείται το ότι τόσοι φιλόδοξοι αποτυχημένοι της μπουρζουαζίας έρχονται κάτω από τα λάβαρα των σοσιαλιστικών κομμάτων. Άλλη μια πηγή του σύγχρονου οπορτουνισμού είναι και τα σημαντικά υλικά μέσα καθώς και η επιρροή των μεγάλων σοσιαλδημοκρατικών οργανώσεων.

Το κόμμα λειτουργεί σαν κυματοθραύστης που προστατεύει το ταξικό κίνημα από τις παρεκκλίσεις προς τον αστικό κοινοβουλευτισμό. Για να νικήσουν οι τάσεις αυτές πρέπει να καταστρέψουν τον κυματοθραύστη. Έτσι, πρέπει να διαλύσουν το ενεργό, ταξικά συνειδητοποιημένο τμήμα του προλεταριάτου μέσα στην άμορφη μάζα των "εκλεκτόρων".

Έτσι προέκυψαν οι "αυτονομιστικές" και αποκεντρωτικές τάσεις μέσα στα σοσιαλδημοκρατικά μας κόμματα. Τονίσαμε ότι οι τάσεις αυτές ταιριάζουν σε ορισμένους πολιτικούς στόχους. Δεν μπορούν να εξηγηθούν, όπως ο Λένιν προσπαθεί, με το να αναφερόμαστε στην ψυχολογία του διανοούμενου, στην υποτιθέμενη έμφυτη αστάθεια του χαρακτήρα του. Μπορούν να εξηγηθούν μόνο με το να λαμβάνουμε υπ' όψη τις ανάγκες του αστού κοινοβουλευτικού, της οπορτουνιστικής πολιτικής.

Η κατάσταση είναι κάπως διαφορετική στην τσαρική Ρωσία. Ο οπορτουνισμός στο ρωσικό εργατικό κίνημα δεν είναι, γενικά μιλώντας, το παραπροϊόν της δύναμης της σοσιαλδημοκρατίας ή της αποσύνθεσης της μπουρζουαζίας. Είναι το κύριο προϊόν της καθυστερημένης πολιτικής κατάστασης στην ρώσικη κοινωνία.

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο οι διανοούμενοι στρατεύονται στο σοσιαλισμό στη Ρωσία είναι πολύ πιο υποβαθμισμένο και κατά πολύ λιγότερο αστικό απ' ό,τι στη δυτική Ευρώπη. Μαζί με την ανωριμότητα του ρωσικού προλεταριάτου, η κατάσταση αυτή προωθεί την πλατιά θεωρητική περιπλάνηση, η οποία κυμαίνεται από την ολική άρνηση της πολιτικής οπτικής του εργατικού κινήματος μέχρι την ανεπιφύλακτη πίστη στις απομονωμένες τρομοκρατικές ενέργειες ή ακόμη και το ολικά πολιτικά αδιάφορο ψάξιμο μέσα στους βαλτούς του φιλελευθερισμού και του καντιανού ιδεαλισμού.

Όμως ο διανοούμενος μέσα στο ρωσικό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα μπορεί μόνο να τραβηχτεί σε αποδιοργανωτική δράση. Αυτό είναι αντίθετο με το γενικό ύφος του περιβάλλοντος του ρώσου διανοούμενου. Δεν υπάρχει αστικό κοινοβούλιο στη Ρωσία για να ευνοήσει την τάση αυτή.

Ο δυτικός διανοούμενος που σήμερα πρεσβεύει τη "λατρεία του Εγώ" και χρωματίζει ακόμη και τα σοσιαλιστικά του σκιρτήματα με μια αριστοκρατική ηθική, δεν είναι χαρακτηριστικός της αστικής διανόησης "γενικά". Αντιπροσωπεύει μόνο μια συγκεκριμένη φάση της κοινωνικής ανάπτυξης. Είναι το προϊόν της αστικής παρακμής.

Οι Ναροντνικοί του 1875 ανάγκασαν τη ρωσική διανόηση να χαθεί μέσα στην μάζα των χωρικών. Οι υπέρ-πολιτισμένοι οπαδοί του Τολστόι μιλάνε σήμερα για την διαφυγή προς τη ζωή του "απλού λαού". Παρόμοια, οι παρτιζάνοι του "καθαρού οικονομισμού" στη ρωσική σοσιαλδημοκρατία μας καλούν να γονατίσουμε μπροστά στα "ροζιασμένα χέρια" των εργατών.

Εάν αντί να προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε μηχανικά στη Ρωσία τις φόρμουλες που επεξεργαστήκαμε στη δυτική Ευρώπη, προσεγγίσουμε το ζήτημα της οργάνωσης από τη σκοπιά των δεδομένων ρωσικών συνθηκών, φτάνουμε σε συμπεράσματα διαμετρικά αντίθετα από εκείνα του Λένιν.

Το να αποδίδουμε στον οπορτουνισμό μια σταθερή προτίμηση προς μια συγκεκριμένη μορφή οργάνωσης, την αποκεντρωτική, σημαίνει το να χάνουμε την πραγματική ουσία του

οπορτουνισμού.

Στο ζήτημα της οργάνωσης, όπως και σε κάθε άλλο ζήτημα, ο οπορτουνισμός γνωρίζει μόνο μια αρχή: την απουσία αρχών. Ο οπορτουνισμός διαλέγει τα μέσα δράσης του με σκοπό να ταιριάζει πιο καλά σε ορισμένες συνθήκες, με την προϋπόθεση ότι τα μέσα αυτά φαίνεται να οδηγούν στην εκπλήρωση του αρχικού στόχου.

Εάν, σαν το Λένιν, ορίσουμε τον οπορτουνισμό σαν την τάση εκείνη που παραλύει το ανεξάρτητο επαναστατικό κίνημα της εργατικής τάξης και το μετατρέπει σε ένα εργαλείο των φιλόδοξων αστών διανοούμενων, πρέπει επίσης να παραδεχτούμε ότι στο αρχικό στάδιο του εργατικού κινήματος, ο σκοπός αυτός εξυπηρετείται καλύτερα με τον συγκεντρωτισμό παρά με την αποκέντρωση. Είναι εξ αιτίας του υπέρμετρου συγκεντρωτισμού που ένα νεαρό, ανεκπαίδευτο προλεταριακό κίνημα μπορεί να χειραγωγηθεί από τους διανοούμενους ηγέτες που στελεχώνουν μια κεντρική επιτροπή.

Στη Γερμανία, στην αρχή του σοσιαλδημοκρατικού κινήματος, και πριν την εμφάνιση ενός συμπαγούς πυρήνα συνειδητών προλεταρίων και τακτικής πολιτικής βασισμένης στην εμπειρία, οι παρτιζάνοι των δυο τύπων οργάνωσης βρισκόταν σε διαμάχη επίσης. Η "γενική ένωση των γερμανών εργατών" που ιδρύθηκε από τον Λασσαλ, υποστήριζε τον πλήρη συγκεντρωτισμό. Η αρχή της αυτονομίας υποστηριζόταν από το κόμμα που οργάνωσε το συνέδριο του Άισεναχ με τη συνεργασία του Β. Λιμπνεχτ και του Α. Μπεμπελ.

Η τακτική πολιτική των δευτέρων ήταν αρκετά μπερδεμένη. Όμως η συνεισφορά τους στο ζήτημα της ταξικής συνείδησης των μαζών της Γερμανίας ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των λασσαλικών. Από την αρχή οι εργάτες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο κόμμα αυτό (γεγονός που φαίνεται και από τον αριθμό των εργατικών εκδόσεων στις επαρχίες) και υπήρξε ταχεία ανάπτυξη του βεληνεκού του κινήματος. Την ίδια στιγμή, οι λασσαλικοί, παρά τα πειράματα τους με τους "δικτάτορες" οδηγούσαν τους οπαδούς τους από τη μια αναποδιά στην άλλη.

Γενικά οι οπορτουνιστές διανοούμενοι προτιμούνε τον ανελέητο, δεσποτικό συγκεντρωτισμό σε περιόδους που τα επαναστατικά στοιχεία μέσα στους εργάτες δεν έχουν ακόμη συνοχή και το κίνημα ψάχνει το δρόμο του, όπως σήμερα στη Ρωσία. Σε μια επόμενη φάση, κάτω από ένα κοινοβουλευτικό καθεστώς και σε συνδυασμό με ένα δυνατό εργατικό κόμμα, οι οπορτουνιστικές τάσεις των διανοούμενων εκφράζονται με την κλίση προς την "αποκέντρωση".

Αν δεχθούμε την άποψη που ο Λένιν αποδίδει στον εαυτό του και φοβηθούμε την επιρροή των διανοούμενων πάνω στο προλεταριακό κίνημα, τότε δεν μπορούμε να φανταστούμε μεγαλύτερο κίνδυνο για το ρωσικό κόμμα από το σχέδιο του Λένιν για την οργάνωση. Τίποτε δεν θα εγκλωβίσει σιγουρότερα ένα νεαρό εργατικό κίνημα στην ελίτ της διανοήσης της πεινασμένης για εξουσία, από αυτόν το γραφειοκρατικό ζουρλομανδύα, που θα ακινητοποιήσει τον κίνημα και θα το μετατρέψει σε ένα αυτόματο που θα το χειρίζεται η κεντρική επιτροπή. Από την άλλη μεριά, δεν υπάρχει καμιά μεγαλύτερη εγγύηση ενάντια στην οπορτουνιστική ίντριγκα και προσωπική φιλοδοξία, από την ανεξάρτητη επαναστατική δράση του προλεταριάτου, σαν αποτέλεσμα της οποίας οι εργάτες θα αποκτήσουν την αίσθηση της πολιτικής υπευθυνότητας και της αυτοδυναμίας τους.

Αυτό που σήμερα είναι μόνο ένα φάντασμα που στοιχειώνει τη φαντασία του Λένιν, αύριο μπορεί να είναι πραγματικότητα.

Ας μην ξεχνάμε ότι η επανάσταση που σύντομα θα ξεσπάσει στη Ρωσία θα είναι αστική και όχι προλεταριακή. Αυτό τροποποιεί ριζικά όλες τις συνθήκες της σοσιαλιστικής πάλης. Οι ρώσοι διανοούμενοι, επίσης, γρήγορα θα διαποτιστούν από την αστική ιδεολογία. Η σοσιαλδημοκρατία είναι, προς το παρόν, ο μόνος οδηγός του ρωσικού προλεταριάτου. Όμως από την επόμενη μέρα της επανάστασης, η μπουρζουαζία και κυρίως οι αστικές μάζες θα είναι η γέφυρα προς την κυριαρχία τους.

Το παιχνίδι των αστών δημαγωγών στην παρούσα φάση θα γίνει ευκολότερο, αν η αυθόρμητη δράση, πρωτοβουλία και πολιτική αίσθηση των προχωρημένων τμημάτων της εργατικής τάξης εμποδιστούν στην ανάπτυξη τους και περιοριστούν από το προτεκτοράτο της αυταρχικής κεντρικής επιτροπής.

Πολύ πιο σημαντικό είναι το θεμελιακό λάθος της ιδέας που διέπει τον ανεπιφύλακτο συγκεντρωτισμό, ότι δηλαδή ο δρόμος του οπορτουνισμού μπορεί να εμποδιστεί με τις παραγράφους του κομματικού καταστατικού.

Εντυπωσιασμένοι από τα πρόσφατα γεγονότα στα σοσιαλιστικά κόμματα της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας, οι ρώσοι σοσιαλδημοκράτες τείνουν να θεωρούν τον οπορτουνισμό σαν ένα ξένο συστατικό, που έρχεται στο εργατικό κίνημα από τους αντιπροσώπους της αστικής δημοκρατίας. Αν ήταν έτσι, καμία ποινή προβλεπόμενη από το καταστατικό δεν θα μπορούσε να σταματήσει την εισβολή αυτή. Αυτή η εισροή μη προλετάριων στο κόμμα του προλεταριάτου είναι το αποτέλεσμα βαθιών κοινωνικών αιτιών, όπως η οικονομική κατάρρευση των μικροαστών, η χρεοκοπία του αστικού φιλελευθερισμού και ο εκφυλισμός της αστικής δημοκρατίας. Είναι αφελές το να ελπίζουμε να σταματήσουμε το ρεύμα αυτό με τα μέσα που παρέχει κάποια φόρμουλα γραμμένη στο καταστατικό.

Ένα εγχειρίδιο κανονισμών μπορεί να καθορίσει τη ζωή μιας σέκτας ή ενός ιδιωτικού κύκλου. Ένα ιστορικό ρεύμα, όμως, θα περάσει ακόμη κι από το κόσκινο της πιο προσεκτικά διατυπωμένης παραγράφου. Είναι επίσης λάθος το ότι να απωθούμε τα στοιχεία που σπρώχνονται στο σοσιαλιστικό κίνημα από την αποσύνθεση της αστικής κοινωνίας σημαίνει ότι υπερασπιζόμαστε τα συμφέροντα του προλεταριάτου. Η σοσιαλδημοκρατία πάντα περηφανευόταν ότι δεν εκφράζει μόνο τα συμφέροντα του προλεταριάτου, αλλά όλους τους προοδευτικούς πόθους του συνόλου της σύγχρονης κοινωνίας. Ότι εκφράζει τα συμφέροντα όλων εκείνων που καταπιέζονται από την αστική ηγεμονία. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι όλα αυτά τα συμφέροντα ενσωματώνονται ιδανικά στο σοσιαλιστικό πρόγραμμα. Στη δυναμική της σαν πολιτικό κόμμα, η σοσιαλδημοκρατία, γίνεται το λιμάνι όλων των δυσανεσθημένων στοιχείων της κοινωνίας μας και έτσι ολόκληρου του κόσμου, σε αντιπαράθεση με την μικρή μειοψηφία των καπιταλιστών ηγεμόνων.

Οι σοσιαλιστές, όμως, πρέπει να ξέρουν πώς να καθυποτάσσουν την αγωνιά, το μίσος και την ελπίδα αυτού του ετερογενούς αθροίσματος στον τελικό στόχο της εργατικής τάξης. Η σοσιαλδημοκρατία πρέπει να περιορίσει την οργή των μη προλετάριων, των δυσανεσθημένων από την υπάρχουσα κοινωνία, μέσα στην επαναστατική δράση του προλεταριάτου. Πρέπει να αφομοιώνει τα στοιχεία που προσχωρούν σ' αυτή.

Αυτό είναι πιθανό μόνο αν η σοσιαλδημοκρατία περιέχει ήδη ένα δυνατό, πολιτικά εκπαιδευμένο προλεταριακό πυρήνα τόσο ταξικά συνειδητοποιημένο που να μπορεί να τραβήξει πίσω του τα υποβαθμισμένα και τα μικροαστικά στοιχεία που εντάσσονται στο κόμμα. Στην περίπτωση αυτή, η μεγαλύτερη αυστηρότητα στην εφαρμογή της αρχής του συγκεντρωτισμού και η πιο σοβαρή πειθαρχία, μορφοποιημένη συγκεκριμένα στους εσωτερικούς κανόνες του κόμματος, μπορεί να είναι μια αποτελεσματική ασφάλεια απέναντι στον οπορτουνιστικό κίνδυνο. Ακριβώς έτσι, το επαναστατικό σοσιαλιστικό κίνημα στη Γαλλία υπερασπίσθηκε τον εαυτό του ενάντια στη ζωρεσική σύγχυση. Η τροποποίηση του καταστατικού της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν ένα πολύ επίκαιρο μέτρο.

Αλλά ακόμη και εδώ, δεν θα πρέπει να θεωρούμε το κομματικό καταστατικό σαν ένα όπλο, αρκετό από μόνο του. Μπορεί να είναι το πολύ ένα εργαλείο καταναγκασμού που θα επιβάλλει την θέληση της προλεταριακής πλειοψηφίας του κόμματος. Στην περίπτωση που η πλειοψηφία αυτή είναι απύσχα, ακόμη και τα πιο τρομερά θεσπίσματα πάνω στο χαρτί δεν θα έχουν κανένα όφελος.

Όμως η εισροή αστικών στοιχείων μέσα στο κόμμα απέχει από το να είναι η μόνη αιτία για τις οπορτουνιστικές τάσεις που τώρα αρχίζουν να σηκώνουν κεφάλι στη σοσιαλδημοκρατία. Μια άλλη αιτία είναι η ίδια η φύση της σοσιαλιστικής δραστηριότητας και οι έμφυτες αντιφάσεις της.

Η διεθνής κίνηση του προλεταριάτου προς την ολική χειραφέτηση του είναι μια περίεργη διαδικασία από την ακόλουθη άποψη. Για πρώτη φορά στην ιστορία του πολιτισμού, οι άνθρωποι εκφράζουν τη θέληση τους συνειδητά και σε αντιπαράθεση με όλες τις άρχουσες τάξεις. Η θέληση αυτή όμως μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο πέρα από τα όρια του υπάρχοντος συστήματος.

Σήμερα οι μάζες μπορούν να αποκτήσουν και να δυναμώσουν τη θέληση αυτή μέσα στην πορεία του καθημερινού αγώνα ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη, μέσα όμως στα όρια της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Από τη μια μεριά έχουμε τις μάζες. Από την άλλη τον ιστορικό τους στόχο που εντοπίζεται πέρα από τα όρια αυτής της κοινωνίας. Από τη μια μεριά έχουμε τον καθημερινό αγώνα και από την άλλη την κοινωνική επανάσταση. Αυτοί είναι οι όροι της διαλεκτικής αντίφασης μέσα από την οποία πορεύεται το σοσιαλιστικό κίνημα.

Συμπεραίνουμε ότι το κίνημα αυτό, μπορεί καλύτερα να προχωρήσει με το να ελίσσεται ανάμεσα από τους δυο κινδύνους που συνεχώς το απειλούν. Δηλαδή από την απώλεια του μαζικού χαρακτήρα και την εγκατάλειψη του τελικού στόχου. Ο πρώτος είναι ο κίνδυνος της επιστροφής στο χαρακτήρα της σέκτας, ο δεύτερος είναι αυτός του να καταντήσουμε ένα κίνημα αστικών κοινωνικών μεταρρυθμίσεων.

Αυτός είναι ο λόγος που είναι αυταπάτη και αντίθετο στην ιστορική εμπειρία το να ελπίζουμε να θέσουμε μια και καλή τις κατευθύνσεις της επαναστατικής σοσιαλιστικής πάλης με τη βοήθεια τυπικών μέσων, που θα διασφαλίσουν το εργατικό κίνημα ενάντια σε κάθε πιθανότητα οπορτουνιστικής παρέκκλισης.

Η μαρξιστική θεωρία μας προσφέρει ένα αξιόπιστο εργαλείο που μας επιτρέπει να αναγνωρίζουμε και να πολεμάμε τις εκδηλώσεις του οπορτουνισμού. Το σοσιαλιστικό κίνημα, όμως, είναι ένα μαζικό κίνημα. Οι κίνδυνοι του δεν είναι προϊόν κάποιων ύπουλων μηχανορραφιών ατόμων ή ομάδων. Γεννιούνται από τις κοινωνικές συνθήκες. Δεν μπορούμε να προφυλαχθούμε εκ των προτέρων απέναντι σε κάθε πιθανότητα οπορτουνιστικής παρέκκλισης. Τέτοιοι κίνδυνοι μπορούν να υπερνικηθούν μόνο από το ίδιο το κίνημα -ασφαλώς με τη βοήθεια της μαρξιστικής θεωρίας- αλλά μόνο αφότου οι κίνδυνοι αυτοί πάρουν χειροπιαστή μορφή στην πράξη.

Από αυτή την άποψη ο οπορτουνισμός φαίνεται να είναι ένα προϊόν και μια αναπόφευκτη φάση στην ιστορική ανάπτυξη του εργατικού κινήματος.

Η ρωσική σοσιαλδημοκρατία έχει εμφανιστεί εδώ και λίγο καιρό. Οι πολιτικές συνθήκες κάτω από τις οποίες το προλεταριακό κίνημα αναπτύσσεται στη Ρωσία είναι κάπως ανώμαλες. Στη χώρα αυτή, ο οπορτουνισμός είναι σε ένα μεγάλο βαθμό ένα παραπροϊόν της αναζήτησης και των πειραματισμών της σοσιαλιστικής δραστηριότητας που ψάχνει τον τρόπο να προωθηθεί σε ένα έδαφος που όμοιο του δεν υπάρχει στην Ευρώπη.

Από την άποψη αυτή, είναι εκπληκτικό το να ισχυριζόμαστε ότι είναι πιθανό να αποφύγουμε κάθε πιθανότητα εμφάνισης του οπορτουνισμού στο ρωσικό κίνημα με το να γράφουμε κάποιες λέξεις αντί για κάποιες άλλες στο καταστατικό του κόμματος. Η προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε τον οπορτουνισμό με ένα κομμάτι χαρτί μπορεί να είναι εξαιρετικά επικίνδυνη -όχι για τον οπορτουνισμό αλλά για το εργατικό κίνημα.

Εάν σταματήσεις τους φυσικούς παλμούς ενός ζωντανού οργανισμού, τον αποδυναμώνεις και μειώνεις την αντίσταση και το μαχητικό του πνεύμα -στην περίπτωση αυτή όχι μόνο απέναντι στον οπορτουνισμό, αλλά επίσης (και αυτό είναι το σημαντικό) απέναντι στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη. Τα μέσα που προτείνονται στρέφονται ενάντια στο σκοπό που υποτίθεται ότι υπηρετούν.

Στην αγχωτική επιθυμία του Λένιν να θεμελιώσει τη φύλαξη μιας παντοδύναμης κεντρικής επιτροπής που ξέρει τα πάντα, με σκοπό να προφυλάξει με προοπτικές ένα εργατικό κίνημα απέναντι σε κάθε παραπάτημα, αναγνωρίζουμε τα συμπτώματα του ίδιου υποκειμενισμού που ήδη έχει κάνει αρκετά κόλπα στη σοσιαλιστική σκέψη στη Ρωσία.

Είναι διασκεδαστικό το να τονίσουμε τα περίεργα άλματα που το σεβαστό ανθρώπινο "Εγώ" ήταν αναγκασμένο να κάνει στην πρόσφατη ρωσική ιστορία. Ριγμένο στο έδαφος, σχεδόν ένα με τη σκόνη, από τη ρωσική απολυταρχία, το "Εγώ" παίρνει την εκδίκηση του με το να μετατρέπεται σε επαναστατική δραστηριότητα. Στο σχήμα μιας επιτροπής συνωμοτών, στο όνομα μιας ανύπαρκτης Θέλησης του Λαού, κάθεται σε κάποιο είδος θρόνου και διακηρύσσει την παντοδυναμία του. Το "αντικείμενο" όμως αποδεικνύεται δυνατότερο. Το μαστίγιο θριαμβεύει και ο τσαρισμός φαίνεται να είναι η "νόμιμη" έκφραση της ιστορίας.

Κάποια στιγμή βλέπουμε να μπαίνει στο προσκήνιο ένα πιο "νόμιμο" παιδί της ιστορίας- το ρωσικό εργατικό κίνημα. Για πρώτη φορά στο ρωσικό έδαφος εμφανίζονται οι βάσεις για το σχηματισμό μιας πραγματικής "λαϊκής θέλησης".

Εδώ όμως εμφανίζεται ξανά το "Εγώ" του ρώσου επαναστάτη! Κάνοντας πιρουέτες πάνω στο κεφάλι του, για μια φορά ακόμη ανακηρύσσει τον εαυτό του στον παντοδύναμο διευθυντή της ιστορίας- αυτή τη φορά με τον τίτλο της Αυτού Εξοχότητας της Κεντρικής Επιτροπής του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος.

Ο σβέλτος ακροβάτης αποτυγχάνει να αντιληφθεί ότι το μόνο "υποκείμενο" που αξίζει τον ρόλο του διευθυντή, είναι το συλλογικό "Εγώ" της εργατικής τάξης. Η εργατική τάξη απαιτεί το δικαίωμα να κάνει τα λάθη της και να μάθει τη διαλεκτική της ιστορίας.

Ας μιλήσουμε ανοιχτά. Ιστορικά, τα λάθη που διαπράττονται από ένα πραγματικά επαναστατικό κίνημα είναι απείρως περισσότερο καρποφόρα από το οποιοδήποτε αλάθητο της πιο έξυπνης κεντρικής επιτροπής.

Το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες και η ταξική πάλη¹

Γιατί δεν υπάρχουν οργανώσεις για τις εργαζόμενες γυναίκες στη Γερμανία; Γιατί ακούμε τόσο λίγα πράγματα για το κίνημα των εργαζόμενων γυναικών;». Με αυτά τα ερωτήματα η Emma Ihrer, μια από τις γυναίκες που ίδρυσαν το εργατικό κίνημα γυναικών στη Γερμανία, ξεκίνησε το 1898 την εισήγησή της με τίτλο «Εργαζόμενη Γυναίκα και ταξική πάλη». Μόλις 14 χρόνια έχουν περάσει από τότε και στο διάστημα αυτό υπήρξε μεγάλη ανάπτυξη του κινήματος των εργαζόμενων γυναικών. Περισσότερες από 150.000 γυναίκες έχουν οργανωθεί σε σωματεία και αποτελούν τον πιο ενεργό στρατό της οικονομικής πάλης του προλεταριάτου. Πολλές χιλιάδες πολιτικά οργανωμένων γυναικών έχουν συνταχθεί και συσπειρωθεί κάτω από τη σημαία της σοσιαλδημοκρατίας: η γυναικεία σοσιαλδημοκρατική εφημερίδα (Σ.τ.Μ. η εφημερίδα Die Gleichheit που διευθύνονταν από την Κλάρα Τσέτκιν) έχει περισσότερους από 100.000 συνδρομητές.

Το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες είναι ένα από τα βασικά ζητήματα στην πλατφόρμα της σοσιαλδημοκρατίας. Τα δεδομένα αυτά θα μπορούσαν να σας οδηγήσουν στην υποτίμηση της σημασίας του αγώνα για το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες. Μπορεί να σας κάνουν να σκεφτείτε ότι ακόμα και χωρίς ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων στις γυναίκες, έχουμε κάνει τεράστια πρόοδο στην εκπαίδευση και στην οργάνωσή τους. Έτσι το δικαίωμα ψήφου δεν είναι εντελώς απαραίτητο. Αν σκεφτείτε όμως έτσι, έχετε απατηθεί. Η πολιτική και συνδικαλιστική αφύπνιση των μαζών του γυναικείου προλεταριάτου, τα τελευταία 15 χρόνια, ήταν καταπληκτική. Αλλά ήταν εφικτή μόνο επειδή οι εργαζόμενες γυναίκες ενδιαφέρθηκαν σημαντικά για τους πολιτικούς και κοινοβουλευτικούς αγώνες της τάξης τους, παρ' όλο που ήταν στερημένες από τα δικαιώματά τους. Ακόμα παρά πέρα, οι γυναίκες της εργατικής τάξης υποστηρίζονται από την ψηφοφορία των ανδρών, στην οποία όντως οι ίδιες συμμετέχουν αν και με έμμεσο μόνο τρόπο. Μεγάλες μάζες τόσο ανδρών όσο και γυναικών της εργατικής τάξης ενδιαφέρονται το ίδιο για τις εκλογικές μάχες, σαν μια κοινή τους υπόθεση. Σε όλες τις σοσιαλδημοκρατικές εκλογικές συναντήσεις, οι γυναίκες αποτελούν ένα μεγάλο τμήμα και κάποιες φορές είναι η πλειοψηφία. Ενδιαφέρονται πάντα και μετέχουν με πάθος. Σε όλες τις περιοχές όπου υπάρχει σοσιαλδημοκρατική οργάνωση, οι γυναίκες βοηθούν στην εκλογική καμπάνια. Και είναι οι γυναίκες που έχουν κάνει ανεκτίμητη δουλειά, μοιράζοντας φυλλάδια και γράφοντας συνδρομητές στον σοσιαλδημοκρατικό τύπο, το πιο σημαντικό εργαλείο της εκλογικής καμπάνιας.

Το καπιταλιστικό κράτος δεν ήταν ικανό να κρατήσει τη γυναίκα μακριά από όλα αυτά τα καθήκοντα της πολιτικής ζωής. Βήμα - βήμα έχει όντως αναγκαστεί να της παραχωρήσει αυτή τη δυνατότητα. Να της επιτρέψει το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συναθροίζεσθαι. Μόνο το τελικό πολιτικό δικαίωμα έχει αρνηθεί στη γυναίκα: το δικαίωμα της ψήφου, το να αποφασίσει άμεσα για την εκπροσώπηση στη βουλή και στην κυβέρνηση, να είναι ένα αιρετό μέλος αυτών των σωμάτων. Αλλά και εδώ, όπως και σε όλα τα άλλα ζητήματα της κοινωνίας, το μότο είναι το εξής: «Μην αφήσεις να χυθεί νερό στο αυλάκι». Αλλά το νερό έχει ήδη τρέξει στο αυλάκι. Η παρούσα κυβέρνηση υποχώρησε μπρος στις γυναίκες της εργατικής τάξης όταν τους επέτρεψε το δικαίωμα των συνελεύσεων και των πολιτικών ενώσεων. Δεν το έκανε αυτό από μόνη της αλλά μόνο κάτω από την ακαταμάχητη πίεση της εξεγερμένης εργατικής τάξης. Δεν ήταν λίγη η πίεση προς τα μπρος, των ίδιων των γυναικών της εργατικής τάξης η οποία ανάγκασε το Πρωσο-γερμανικό αστυνομικό κράτος να εγκαταλείψει το περίφημο «γυναικείο τμήμα»² στις πολιτικές συναθροίσεις και να ανοίξει έτσι διάπλατα τις πόρτες των πολιτικών οργανώσεων στις γυναίκες. Αυτό ήταν που στην πραγματικότητα έριξε το νερό στο αυλάκι. Η ακαταμάχητη πρόοδος της προλεταριακής ταξικής πάλης έφερε τις γυναίκες ακριβώς μέσα στη δύνη της πολιτικής ζωής. Κάνοντας χρήση του δικαιωμάτός τους για συμμετοχή σε συνελεύσεις και οργανώσεις, οι γυναίκες του προλεταριάτου έχουν πάρει ένα περισσότερο ενεργητικό μέρος στην κοινοβουλευτική ζωή και

στις εκλογικές καμπάνιες. Είναι αναπόφευκτη συνέπεια και λογικό αποτέλεσμα του κινήματος το γεγονός ότι χιλιάδες γυναίκες σήμερα μπορούν και φωνάζουν με αποφασιστικότητα και αυτοπεποίθηση: *Αφήστε μας να ψηφίσουμε!* Μια φορά και έναν καιρό στην όμορφη περίοδο της απολυταρχίας, πριν από το 1848, η εργατική τάξη δεν θεωρούνταν «ώριμη αρκετά» να ασκήσει τα πολιτικά της δικαιώματα. Αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί για τις γυναίκες του προλεταριάτου σήμερα γιατί αυτές έχουν αποδείξει την πολιτική τους ωριμότητα. Όλοι γνωρίζουν ότι χωρίς αυτές, χωρίς την ενθουσιώδη βοήθειά τους, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα δεν θα είχε αυτή τη μεγάλη νίκη στις εκλογές στις 12 του Γενάρη (1912), να έχει πάρει 4.250.000 ψήφους. Σε κάθε περίπτωση η εργατική τάξη πρέπει πάντα να αποδεικνύει την ωριμότητα της για πολιτική ελευθερία με μια πετυχημένη επαναστατική εξέγερση των μαζών. Μόνο όταν η βασιλεία του Θεικού Νόμου του αυτοκράτορα, και οι πιο ευγενείς άντρες του έθνους ένωσαν στην πραγματικότητα την σκληρή γροθιά του προλεταρίου πάνω στα μάτια τους και το γόνατό του στο στήθος τους, τότε μόνο ένωσαν εμπιστοσύνη στην πολιτική «ωριμότητα» των ανθρώπων και το ένωσαν πολύ γρήγορα με ταχύτητα φωτός. Σήμερα, είναι η σειρά των γυναικών προλεταρίων να αναγκάσουν το καπιταλιστικό κράτος να συνειδητοποιήσει την πολιτική τους ωριμότητα. Αυτό έχει γίνει μέσα από ένα μαζικό κίνημα, που πρέπει να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα του προλεταριακού αγώνα και πίεσης. Η ψήφος για τις γυναίκες είναι ο στόχος. Αλλά για να το καταφέρει αυτό, το μαζικό κίνημα, θα πρέπει να το κάνει κοινή υπόθεση, αντρών και γυναικών και όχι υπόθεση μόνο των γυναικών. Η σημερινή έλλειψη των δικαιωμάτων των γυναικών στη Γερμανία δεν είναι παρά ένας κρίκος στην αλυσίδα της αντίδρασης που φυλακίζει τις ζωές των ανθρώπων. Και συνδέεται στενά με την άλλη κολώνα της αντίδρασης: τη μοναρχία. Επίσης, στην καπιταλιστική, βιομηχανοποιημένη Γερμανία του 20^{ου} αιώνα, την εποχή του ηλεκτρισμού και των αεροπλάνων, η απουσία των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών είναι ένα αντιδραστικό κατάλοιπο του νεκρού παρελθόντος, της βασιλείας του Θεικού Νόμου (ή της ελέω θεού εξουσίας του βασιλιά ή μονάρχη).

Και τα δύο φαινόμενα, το όργανο του θεού που έχει την πολιτική εξουσία και η σεμνότυφη γυναίκα που κάθεται δίπλα στο τζάκι, είναι ασυμβίβαστα με τις καταγίδες της πολιτικής ζωής, με την πολιτική και ταξική πάλη. Τα δύο αυτά φαινόμενα, έχουν τις ρίζες τους στις σαπισμένες συνθήκες του παρελθόντος, σε εποχές που κυριαρχούσε η δουλεία στην ύπαιθρο και οι συντεχνίες στην πόλη. Σε αυτές τις εποχές ήταν νομιμοποιημένα και απαραίτητα. Και τα δύο φαινόμενα, η μοναρχία και η έλλειψη δικαιωμάτων των γυναικών έχουν ξεριζωθεί κατά την ανάπτυξη του μοντέρνου καπιταλισμού και έχουν γίνει γελοίες καρικατούρες.

Το ότι συνεχίζουν να επιβιώνουν στη μοντέρνα κοινωνία μας, δεν είναι επειδή οι άνθρωποι ξέχασαν να απαλλαγούν από αυτά, ούτε λόγω της επιμονής και της αδράνειας των συνθηκών. Όχι, εξακολουθούν να επιβιώνουν γιατί και τα δύο αυτά φαινόμενα – η μοναρχία και οι στερημένες από πολιτικά δικαιώματα γυναίκες – έχουν γίνει ισχυρά εργαλεία για συμφέροντα που είναι εχθρικά στους ανθρώπους. Η χειρότερη και πιο κτηνώδης υπεράσπιση της εκμετάλλευσης και της δουλείας του προλεταριάτου έχει εισαχθεί μέσα από το θρόνο και την εκκλησία καθώς και πίσω από την πολιτική δουλεία των γυναικών. Η Μοναρχία και η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών έχουν γίνει τα πιο σημαντικά εργαλεία της κυρίαρχης καπιταλιστικής τάξης. Στην πραγματικότητα η κυβέρνησή μας ενδιαφέρεται να κρατήσει μακριά από την ψήφο τις εργαζόμενες γυναίκες. Σωστά φοβάται ότι θα απειληθούν οι παραδοσιακοί θεσμοί της ταξικής διακυβέρνησης, για παράδειγμα ο милитаризмός, (τον οποίον καμιά σκεπτόμενη γυναίκα του προλεταριάτου δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει), η μοναρχία, η συστηματική κλοπή των αγαθών μας, οι φόροι στα αναγκαία αγαθά κ.λ.π. Το δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες είναι μια απειλή για το παρόν καπιταλιστικό κράτος γιατί πίσω από αυτό υπάρχουν εκατομμύρια γυναίκες που θα δυνάμωναν τον εσωτερικό εχθρό όπως για παράδειγμα την επαναστατική σοσιαλδημοκρατία. Αν ήταν να δοθεί δικαίωμα ψήφου για τις κυρίες της μπουρζουαζίας, τότε το καπιταλιστικό κράτος θα το έκανε, γιατί δεν θα περίμενε τίποτε άλλο παρά μια αποτελεσματική υποστήριξη τους, προς την αντίδραση. Οι περισσότερες από τις γυναίκες της μπουρζουαζίας, που λειτουργούν σαν λέαινες στον αγώνα ενάντια στα «ανδρικά προνόμια», θα έσπευδαν σαν πειθήνια αρνιά στο στρατόπεδο του συντηρητισμού και της εκλογικής αντίδρασης αν μπορούσαν να ψηφίσουν. Στην

πραγματικότητα θα ήταν σίγουρα περισσότερο αντιδραστικές από ότι το ανδρικό κομμάτι της τάξης τους. Εκτός από μερικές από αυτές που εργάζονται και έχουν κάποιο επάγγελμα, οι γυναίκες της αστικής τάξης δεν παίρνουν μέρος στην κοινωνική παραγωγή. Δεν είναι τίποτε άλλο από συν-καταναλωτές της υπεραξίας που οι άντρες τους αποσπούν από το προλεταριάτο. Είναι παράσιτα των παράσιτων του κοινωνικού σώματος. Και οι καταναλωτές είναι συνήθως περισσότερο μανιόδεις και σκληροί στην υπεράσπισή του «δικαιώματός» τους σε μια παρασιτική ζωή από ό,τι οι απ' ευθείας πράκτορες της ταξικής κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Η ιστορία όλων των μεγάλων επαναστατικών αγώνων το αποδεικνύει με τρομερό τρόπο. Πάρτε για παράδειγμα τη μεγάλη Γαλλική Επανάσταση. Μετά την πτώση των Ιακωβίνων, όταν οδηγούσαν τον Ροβεσπιέρο, αλυσοδεμένο, στο σημείο της εκτέλεσής του, οι γυμνές πόρνες της μεθυσμένης από τη νίκη μπουρζουαζίας χόρευαν στους δρόμους, ένα ξεδιάντροπο χορό της χαράς γύρω από τον ηττημένο ήρωα της Επανάστασης. Και το 1871, στο Παρίσι, όταν η ηρωική Κομμούνια των εργατών νικήθηκε από τα πυροβόλα, οι γυναίκες της μπουρζουαζίας παραληρούσαν, υπερβαίνοντας ακόμη και τους πιο κτηνώδεις άντρες, στην αιματηρή τους εκδίκηση ενάντια στο ηττημένο προλεταριάτο. Οι γυναίκες της ιδιοκτήτριας τάξης θα υπερασπίζονται πάντα με φανατισμό την εκμετάλλευση και την σκλαβιά των εργαζόμενων ανθρώπων από τους οποίους έμμεσα λαμβάνουν τους πόρους της κοινωνικά άχρηστης ύπαρξής τους. Οικονομικά και κοινωνικά οι γυναίκες των εκμεταλλευτριών τάξεων δεν αποτελούν ένα ανεξάρτητο τμήμα του πληθυσμού. Η μόνη τους κοινωνική λειτουργία είναι, να αποτελούν τα εργαλεία της φυσική αναπαραγωγής της άρχουσας τάξης. Αντίθετα, οι γυναίκες του προλεταριάτου είναι οικονομικά ανεξάρτητες. Είναι παραγωγικές για την κοινωνία όπως οι άντρες. Με αυτό δεν εννοώ το μέγεθος των παιδιών ή το νοικοκυριό το οποίο βοηθά τους άντρες να υποστηρίζουν τις οικογένειές τους με ανεπαρκείς μισθούς. Αυτό το είδος της εργασίας δεν είναι παραγωγικό όπως το εννοεί η σημερινή καπιταλιστική οικονομία ανεξάρτητα από το πόσο μεγάλες προσπάθειες, θυσίες και ενέργεια απαιτεί. Αυτό δεν είναι παρά ιδιωτική υπόθεση του εργάτη και της ευτυχίας του και για αυτό το λόγο είναι ανύπαρκτο για την σημερινή κοινωνία. Όσο υπάρχει καπιταλισμός και μισθωτή εργασία, το μόνο είδος της εργασίας που θεωρείται παραγωγικό, είναι αυτό που παράγει υπεραξία και δημιουργεί καπιταλιστικό κέρδος. Από αυτή την άποψη η χορεύτρια του καμπαρέ, που τα πόδια της φέρνουν κέρδος στην τσέπη του εργοδότη της, είναι μια παραγωγική εργάτρια, ενώ όλος ο μόχθος των γυναικών του προλεταριάτου και των μητέρων στους τέσσερις τοίχους των σπιτιών τους θεωρείται αντιπαραγωγικός. Αυτό ακούγεται κτηνώδες και παράλογο, αλλά ανταποκρίνεται ακριβώς στην κτηνωδία και τον παραλογισμό της σημερινής καπιταλιστικής οικονομίας. Και το να δεις αυτήν την κτηνώδη πραγματικότητα ξεκάθαρα είναι ο πρώτος στόχος των γυναικών του προλεταριάτου. Από αυτήν ακριβώς την άποψη, η απαίτηση των γυναικών του προλεταριάτου για ίσα πολιτικά δικαιώματα βασίζεται πάνω σε ένα σταθερό οικονομικό έδαφος. Σήμερα, εκατομμύρια γυναίκες εργάτριες δημιουργούν καπιταλιστικό κέρδος, όπως οι άνδρες, στα εργοστάσια, στις φάρμες, στα γραφεία, στα καταστήματα, στη οικιακή βιομηχανία και είναι παραγωγικές, με την στενή επιστημονική έννοια της σημερινής κοινωνίας. Κάθε μέρα μεγαλώνει ο αριθμός των γυναικών που τις εκμεταλλεύεται ο καπιταλισμός. Κάθε νέα πρόοδος στη βιομηχανία και στην τεχνολογία δημιουργεί νέες θέσεις για τις γυναίκες στο μηχανισμό της καπιταλιστικής κερδοφορίας. Και επί πλέον κάθε βήμα της βιομηχανικής προόδου προσθέτει ένα νέο λιθαράκι, στη θέσπιση ίσων πολιτικών δικαιωμάτων. Η γυναικεία εκπαίδευση και ευφυΐα έχουν γίνει απαραίτητες για τον οικονομικό μηχανισμό. Η απομονωμένη γυναίκα του πατριαρχικού «οικογενειακού κύκλου» ανταποκρίνεται στις ανάγκες της βιομηχανίας και του εμπορίου τόσο λίγο όσο και σε αυτές της πολιτικής. Είναι αλήθεια λοιπόν ότι το καπιταλιστικό κράτος έχει αμελήσει το καθήκον του προς αυτές. Είναι τα σωματεία και οι σοσιαλδημοκρατικές οργανώσεις που έχουν κάνει όσο πιο πολλά μπορούν για να αφυπνίσουν το μυαλό των γυναικών. Ακόμα και πριν από δεκαετίες, οι σοσιαλδημοκράτες ήταν γνωστοί ως οι πιο έξυπνοι και ικανοί Γερμανοί εργάτες. Ομοίως, τα σωματεία και η σοσιαλδημοκρατία έχουν οδηγήσει τις γυναίκες του προλεταριάτου έξω από την στενή, αποπνικτική ύπαρξή τους, έξω από την μίζερη και αδιάφορη διαχείριση του νοικοκυριού. Ο προλεταριακός ταξικός αγώνας έχει διευρύνει τους ορίζοντές τους, έκανε το μυαλό τους ευέλικτο, ανέπτυξε τη σκέψη τους, τους έδωσε μεγάλους στόχους. Ο σοσιαλισμός έχει φέρει μια πνευματική

αναγέννηση στις μάζες των γυναικών του προλεταριάτου και ταυτόχρονα τις έχει κάνει - χωρίς αμφιβολία- ικανές παραγωγικές εργάτριες. Σκεφτόμενοι όλα αυτά μπορούμε να πούμε ότι η έλλειψη πολιτικών δικαιωμάτων από τις γυναίκες του προλεταριάτου είναι μια πρόστυχη αδικία. Έτσι κι αλλιώς οι γυναίκες παίρνουν ενεργό μέρος στην πολιτική ζωή.

Ωστόσο η σοσιαλδημοκρατία δεν χρησιμοποιεί τον όρο «αδικία» ως επιχείρημα. Αυτή είναι η μεγάλη διαφορά ανάμεσα σε μας και στο πρώιμο συναισθηματικό ουτοπικό σοσιαλισμό. Εμείς δεν βασιζόμαστε στην δικαιοσύνη των κυρίαρχων τάξεων, αλλά μόνο στην επαναστατική δύναμη των εργαζόμενων μαζών και στην πορεία της κοινωνικής ανάπτυξης που προετοιμάζει το έδαφος για την εξουσία τους. Ο όρος «αδικία» από μόνος του δεν είναι ένα επιχείρημα με το οποίο μπορείς να καταρρίψεις τους αντιδραστικούς θεσμούς. Αν παρόλα αυτά υπάρχει ένα αίσθημα αδικίας σε μεγάλα τμήματα της κοινωνίας- λέει ο F. Engels, ο συνιδρυτής του επιστημονικού σοσιαλισμού, αυτό είναι πάντα ένα σίγουρο σημάδι ότι η οικονομική βάση της κοινωνίας έχει μετακινηθεί σημαντικά, ότι οι σημερινές συνθήκες έρχονται σε σύγκρουση με την διαδικασία της ανάπτυξης. Το σημερινό δυναμικό κίνημα των εκατομμυρίων γυναικών του προλεταριάτου που θεωρούν ότι το να μην έχουν πολιτικά δικαιώματα είναι αδικία και λάθος είναι ένα αλάνθαστο σημάδι. Ένα σημάδι που δείχνει ότι η κοινωνική βάση του υπάρχοντος συστήματος έχει σαπίσει και ότι οι μέρες του είναι μετρημένες. Εκατό χρόνια πριν, ο Fourier, ένας από τους μεγαλύτερους προφήτες των σοσιαλιστικών ιδεών είχε γράψει αυτές τις αξέχαστες λέξεις: *Σε κάθε κοινωνία ο βαθμός της γυναικείας χειραφέτησης είναι το φυσικό μέγεθος της γενικής χειραφέτησης*³. Αυτή είναι όλη η αλήθεια για την σημερινή κοινωνία. Η μάχη για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών είναι μόνο μια έκφραση και ένα μέρος της μάχης του προλεταριάτου για απελευθέρωση. Σε αυτό στηρίζεται η δύναμή της και το μέλλον της. Εξ αιτίας των γυναικών του προλεταριάτου, το γενικό, ίσο και άμεσο δικαίωμα ψήφου για τις γυναίκες, θα προσέφερε πολύ στον ταξικό αγώνα. Για τον λόγο αυτό η μπουρζουαζία το αποστρέφεται και το φοβάται. Και αυτός είναι ο λόγος που θέλουμε και θα το πετύχουμε. Το να παλεύεις για το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες σημαίνει να φέρεις γρηγορότερα την ώρα που η σημερινή κοινωνία θα καταρρεύσει μέσα στα συντρίμια της και κάτω από τα σφυροκοπήματα του επαναστατημένου προλεταριάτου.

Στουτγάρδη, Γερμανία 12 Μάη 1912

¹ Πηγή Rosa Luxemburg Internet Archive *Selected Political Writings, Rosa Luxemburg. [Monthly Review Press](#)* © 1971.

Μετάφραση Μαρία Χλωρού

² Το «γυναικείο τμήμα» θεσμοθετήθηκε το 1902 από τον Πρόσο Υπουργό *** von Hammerstein. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, ένα ειδικό τμήμα του χώρου επιφυλάσσονταν για τις γυναίκες, στις πολιτικές συναντήσεις.

³ Καθώς η Rosa Luxemburg δεν μπορούσε να το ξέρει, ο Karl Marx παραθέτει αυτές τις ίδιες λέξεις στο τρίτο από τα Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χειρόγραφα του 1844 όταν αναφέρεται στην φύση της κομμουνιστικής κοινωνίας.